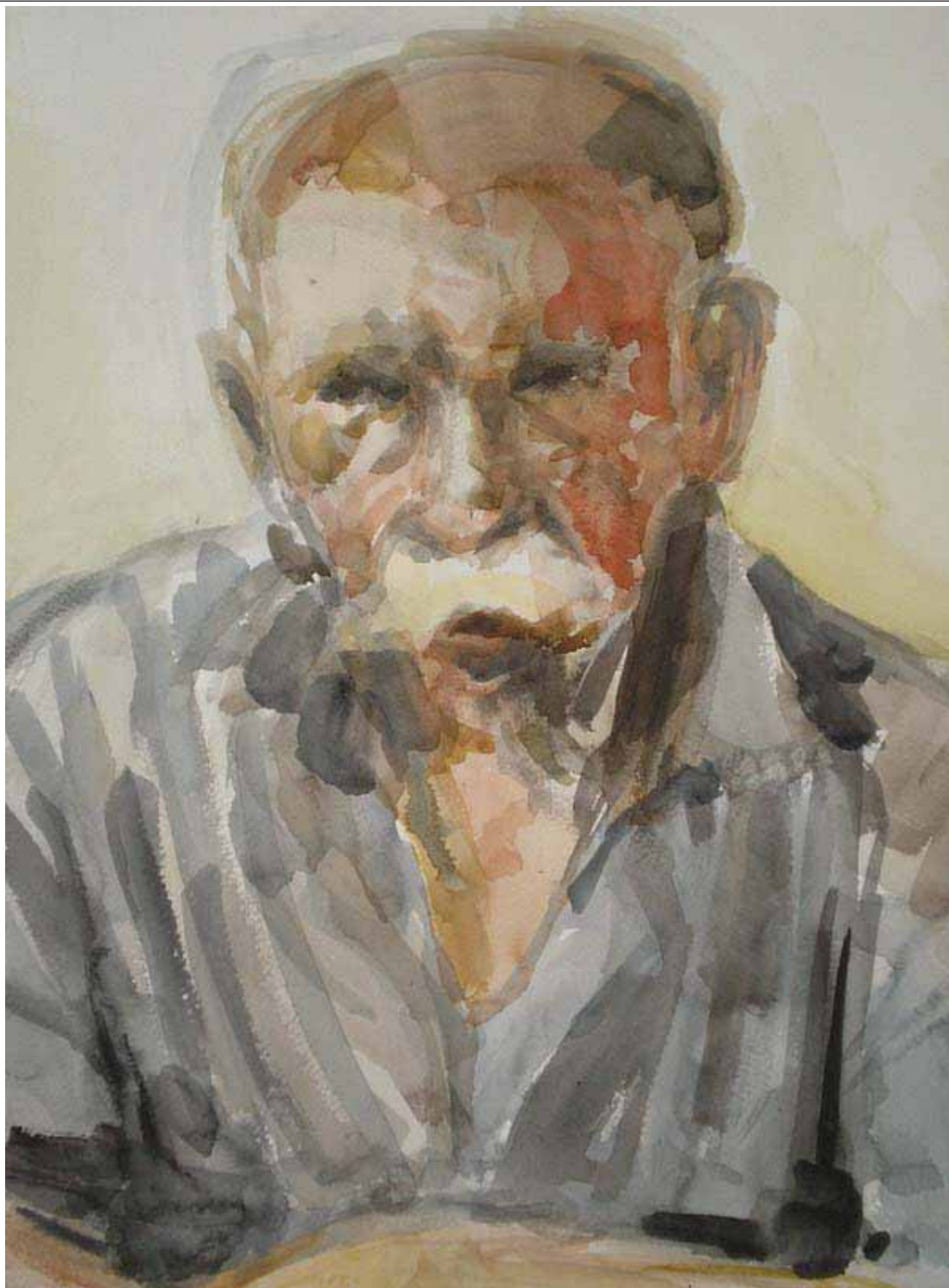

BÖRZSÖNYI HELIKON

Irodalmi-művészeti folyóirat

III. évfolyam 8. szám, 2008. augusztus

Végh Borbála Karolina akvarellje

Tartalom:

- 3. o.: Nyárvégi hullámverésben;** (Ketykó István verse)
4.-5. o.: Elmúlik, mintha sose lett volna; (Móritz Mátyás verse)
6. o.: Kavicstesttel; (Péter Erika verse)
8.-11. o.: Országom, hazám; (Borsi István írása)
12. o.: Mondd, mit is érhet?; (Pongrácz Ágnes verse)
14.-27. o.: Mikszáth Kálmán faluja: Horpács; (Végh József képes helytörténeti írása)
28.-29. o.: Cibere; (Kovács T. István írása)
30. o.: Meridián; (Szajbely Zsolt verse)
32.-38. o.: A drégelyi mészárszék, 1552; (P. Szabó Mária írása)
40.-47. o.: Bemutatjuk: Végh Tamás versei; (Anya; Centenárium után; Csepeli impressziók; Emlék; Apa;)
48. o.: József Attila verse; (Szőke Mária-Magdolna verse)
50.-56. o.: Első jelentés; Apokrif énekek; (Szokolay Zoltán versei)
58. o.: Kenyér(szegés) helyett; (Székács László verse)
60.-67. o.: Beszámoló: Végh Borbála Karolina Ipolysági kiállításáról; „Költészet a mi utcánkban”, élő Dunakanyar antológia bemutató Verőcén;
68.-69. o.: Auditor: Bruttó tinatörner; (Szávai Attila írása)
70. o.: Telihold Diósjenőn; (Hörömpő Gergely verse)
72.-73. o.: Program-linkajánló;
74. o.: Pályázat;
75. o.: Impresszum;

E havi lapszámunkat a Budapesten élő *Végh Borbála Karolina* akvarelljeivel, krétarajzaival díszítettük. A képek szerepeltek az ipolysági Simonyi Lajos galériában, július 18.-án megnyitott kiállításon. Köszönet a képek közlési jogáért. A Szerk.

KETYKÓ ISTVÁN

Nyárvégi hullámverésben

*Hallod-e szíved dallamát, mikor fénylik a csókom
ajkadon...? - látod, nem kell soha félni a szótól,
súgd csak füleembe: szép volt ez a nyár - mérges porspórák
szállanak reánk, az úton hangosan béget a fáradt
birkanyáj; fáj ez a múltó gyönyör édesem...? - nézd csak,
a nap már elmerül a vízben, induljunk hát haza - kóbor
szelek járnak, a rét felett fáznak az árnyak.
Karolj belém, úgy mint régen; szívd be az álmos
délután jószagú illatát; ködök hullanak, párás
fényben ragyog majd az est, mikor nyílik az égbolt,
kivillan kerek arca a holdnak,- tőled az évek
is futnak; örök fiatalság ragyog, tűzpiros véred
mosolyog arcodon; mióta enyém sóhajod, féltem
álmaid; napjaid tengerszép hullámozását védem.
Az élet háború; vesztes, győztes évszázadokból áll...
csatáztunk mi is eleget; tépett szélmalom véres
testünk; rongyos a szánk ,- csókjaink végleges árát
rég elittuk hitelben már,- üresen énekel, száraz
mosollyal néz ránk sosemvolt zsebünk...várnak az ágyak,
gyerünk, kössünk békét; meglátod, ízlik az élet,-
testedből virág fakad, örömére az égnek.*

MÓRITZ MÁTYÁS

Elmúlik, mintha sose lett volna

Apai nagyanyám emlékére

Kenyerét egykedvűen harapja,
hozzá rég kihűlt teát keverget;
helyette számolom: hányadik napja
tartja a halál még benne a lelket.

Napjai egy-nappá égtek össze,
szeme magasra néz, -mindenen túl;
hagyja, hogy saját fia fürössze,
ki miatta tébolyog sokszor vadul.

Az ágy szélén is fáradtan ül meg,
utolsó gyermekként a világon;
kezei, -lábai lassan kihűlnek,
és elnyomja gyötört szívét az álom.

Őt is utoléri saját veszte,
nem áll ellen, és nem is verekszik;
hagyja, hogy csontjait az idő elrepassze,
és tehetetlenül a földön fekszik.

Ha elalszik, azt hisszük, hogy éppen
most szólítja el az a hatalom,
amely azt sem engedi már, hogy lépjen,
és nevet, ha arcom gyászba takarom.

Kacag csak, hogy élt Ő már eleget,
hogy nem képes mást csinálni, csak bajt;
hogy nem tapogatja már csak az eget,
és holnap sem fog könnyörögni majd.

Úgy sem lát Ő már több áldott nyarat,
miért haragudnánk többé rája?...
Majd mosolyogva a szájába harap,
és csontos ujjával rábök homlokára.

Számára Ő sem több mint egy halott,
bár igaz: próbára tette a türelmét;
úgy fogja nagyanyám (míg eloldalog),
akár egy szétfosló, könnyű kelmét.

Míg az augusztusi hőség borong,
a holnapi nap már békét ígér;
megdermed a súlyos napkorong,
az ágakról, mint fátyol, lóg a szél.

A bánat sem sír és nem is eseng,
így jön el szeptember első napja;
a kenyér és tea mellé ül a csend,
és özvegyét nagyapám visszakapja.

PÉTER ERIKA

Kavicsstettel

Elmegyek most, s lehet,
hogy sosem jövök vissza,
szédült kavics leszek,
a tenger mélyén, tiszta,
átlátszó víz alatt,
mit partról sodort
a víz alá a szél.

Évek múltán kőtestem
belepik korallok, csigák,
kavicsom eltűnik, s a nevem
egy másik kőbe írják.

BORSI ISTVÁN

Országom, hazám

Csendes, pihenésre, sétákra alkalmas augusztusi nap volt. Párommal felszabadult lélekkel sétálgattunk a fővárosunk felett, itt, a Citadella környékén.

A bokrok, fák üdezőlően bólogtak a lengedező szélben, de alattuk már kopottasan, száraz és érett szálakkal vegyesen, őszi színekben mutatkoztak a fűvek. Köztük már magvakat érlelt az illatos vadfokhagyma.

A parkos dombtető csak kicsiny helyen volt tele árusokkal, hogy valódi szabadságot élvezhessenek az idelátogatók. Több helyen a telepített távcső megérintható közelségbe hozta a Duna túlsó oldalán terjeszkedő pesti oldalt. A bővizű folyón átívelő hidak, mintegy ütőerek pulzáltak a két part között, áramlásukkal azonos értékű élettérre kapcsolva Pestet és Budát. Átjárt minket a büszkeség. Figyeltünk arra, hogy oly módon tekintsük e városra, mintha messziről érkezünk volna ide, fárasztó és drága utazásunk végcéljaként. S lám, minden ragyogóbbá vált, a Budai Vár, Mátyás Templom, a víz felé gyönyörű homlokzatát mutató Országház, a hatalmas kirándulóhajók tucatja a fénylően csillanó Dunán. Lám, nem baj, hogy otthon vagyunk.

Számos érdekes és értékes, kézzel készült hungarikum volt kipakolva az árusok pavilonjainál. Láttuk, ahogy a turisták érdeklődve forgatták a készleteket. Mindketten - de főként feleségem - tiszteljük és megbecsüljük mindazon munkákat, melyek nem csak „valakiről”, az alkotóról, hanem rólunk is, a honfitársakról szólnak. Ettől lesz valódi a népművészet.

Számos padon már üldögéltek a kirándulók, de egy kellemes hely szabad volt. Úgy döntöttem, hogy most inkább letelepszem, párom pedig nézelődjön a közelemben, érdeklődése szerint. Mintegy négy-öt személynek elegendő az ülőhely. Úgy helyezkedtem el, hogy mi, ketten is bőségesen elférhessünk az egyik oldalon. Ha idegen idejön, amott maradt még hely. Nem tudtam, hogy kényelmességem milyen következménnyel fog járni.

-Szabad ez a hely? - és a kérdező, az ápolt, fiatalos hölgy mellettem ült a jobbomon, szinte a karom alatt, melyet a nejemnek „tartottam fent”. Válaszra sem volt időm, ő már elmélyült a látkép csodáiban.

-Egyszerűen nem tudok betelni a látvánnyal! – folytatja a hölgy, mintha nem is nekem szólna, csupán magában beszélne, de éppen kihallatszik.

-Tessék, foglaljon helyet! – mondtam kissé ironikusan, közben sebesen arrébb csúsztam a pad másik felére. - Feleségem azonnal itt lesz! – védekeztem az ő nevével, közben hátrafordultam, intettem felé, de ő csak visszamosolygott, majd egyelőre tovább nézelődött.

-Tudom! – jelentette ki a hölgy, megdöbbenő határozottsággal. - Neki is van itt helye. – folytatta, de eközben ismét mellém csúszott.

Miközben még messzebb volt tőlem, jobban rá tudtam figyelni. Azt vettem észre, hogy nem tudom, mennyire idős, illetve mennyire fiatal ő. Mozdulatai étellel teltek, mintegy tizennyolc éves ifjú lányé, hangja, mint egy sokgyermekes, érett anyáé, kisugárzása, mintha egy bölcs, de vidám idős hölgyé lettek volna. Abban bizonyos voltam, hogy ő egy boldog asszony!

Ami feltűnő és érdekes volt, az, hogy amit magán viselt, azt nem is öltözetnek fogalmaznám, hanem megjelenésnek. Sőt, jelenésnek! Egyszerre nőies, de lazán, tündérien szolid, ám magyarosan népies motívumai miatt beszédes volt. Sajnos, nem tudtam kitalálni, melyik tájegység hímezéses üzenetét hordozza magán.

- Ne törje a fejét! Nem népviselet van rajtam. Én viselem a népet! Együtt, minden tájegységet. Játsszon el azzal a gondolattal, hogy csak „irodalmi köntös” borít, nem történelmi. Amúgy megköszönöm, hogy 18 évesnek gondol, vannak, akik 1008 évesnek hívnak, és hamarosan születésnapom lesz! Persze azért ők is valamennyit tévednek. Augusztus 20-án innen káprázatos fényárt lőnek a város fölé. E látvány zárja az egész nap élményét. Ez egy szép *álom!*

- De hát ki maga? – kérdeztem, miközben felugrottam a helyemről, s ismét az „erősítést” vártam páromtól. Végre láttam, hogy ő is közeledik.

- Hogy ki vagyok? Mondhatok valamit, de vajon elhiszi-e? S ha elhiszi, akkor tudja-e? Hogyan tudná akkor, ha nem ismer? Ha megmutatnám magam, a Magom, akkor megismerhetne, de mindet meg kellene tagadnia magában, amit ez idáig megtanult a *tört- Én- elem*-ből. Felkészült-e az Igazságra? Úgy, mint az a nemzet, kinek földjében még ma sem pihenhet szellemiségének híres szószólója, Petőfi Sándornak hamva? Felkészült-e úgy, mint számos egyéni géniuszom, mint tudományos-, vallási-, nyelvész-, régész-kutató, ki megismert valamit – bizonyítottan! - a részeimből, aminek tudása egybekovácsolná e dicső nemzetet? De állja-e, áldja-e, hogy a régihez való ragaszkodás mocsárszagú, romlott sarával minduntalan megdobálják, vagy mások után ön is kimenekül az Otthonból? Felkészült-e arra, hogy hitelessé termékenyült szavait, melyek nem csak saját népét emelik magasabbra, hanem másokat is egyenrangúnak és testvérinek láttatják, néhányan nacionalista fegyverre képesek kovácsolni, sajátos hatalmi harcnak kiszolgáltatására? Felébresszem-e magukat, hogy magjukat, a velem közös Mag-vunkat, csak és kizárólag, a művelt, elmunkált talajomra szórják? – miközben szemembe tekintett áthatóan, mintha gondolkodott volna a válaszon. Azt, viszont önmaga adta.

- Nem! Még nem! Csak csepegtetni vagyok képes, apránként! Különben mindent elmosnék, azt, ami étellel teli, üde, ami boldogan gyarapodik! Olyan is lehetnék - hiszen már többször is voltam -, mint a mederből kilépő folyó, mely minden eddigit letarol, hogy termékeny iszapján újabb élet születhessen. – zúdította rám mondandóját hevesen, a padról utánam mozdulva a nő.

- No, persze az a három zöld halom nem volt veszélyben! – vetette még felém a hölgy. Közben teljesen visszaváltozva, elmosolyodva, a kezét párom felé nyújtotta, üdvözlésképpen.

- Hunorika vagyok! – egy vidám, sanda pillantással felém kacsintott a bemutatkozása közben, mintegy jelezve, hogy akár füllenthet is.

- Vica vagyok! Szervusz! – köszöntötte őt a párom. Persze azonnal tegeződve. - Ismerjük egymást?

- Hogyne! Már eddig is fogtam a kezéd! Persze akkor még csak éreztél engem. Belülről. Mikor úgy alkottál, mint Magyar. Mikor úgy szeretél, mint Nő. Mikor úgy gondoskodtál, mint Anya. Mikor úgy hajoltál mások felé, mint Ember. Mikor úgy láttad a Szépet, ahogy Magam látom. . .

- Bocsi, de ki vagy Te? – kérdi Vica akkor meglepetten, mikor még én mindig nem tudok megszólalni, a Hunorika kérdéseire bármit válaszolva.

- Már mindent elmondtam, ami fontos. Persze semmit, ami nem fontos. Inkább nézz magadba: ki vagy Te? És ki voltál Te, és ki volt a férjed, mikor nem „úgy” szerettek, gondoskodtatok, hajoltatok, szemlélődtetek, miként Én tettem – rajtatok keresztül? Mikor éreztétek boldogabbnak, méltóbbnak önmagatokat? Szívesen jöttök ide, ünnepelni? – váltott igencsak hirtelen témát Hunorika. - Én mindig. Ekkor van lehetőségünk, hogy értékeljük önmagunkat – együtt, egy napon. Vajon az elmúlt évben mit adtunk egymás örömére?

Hosszabb időt követően most nem felénk tekintett, tudván, hogy még nincs közlendőnk. Most már hárman voltunk hallgatagok, ismét visszaültünk a padra, hogy belevezzünk a látványba. Mit is jelent, hogy „mit adtunk egymás örömére”? Talán nem is az a legnagyobb öröm, ha „kapunk”? Aki ad, az több, mint aki adni „képes”? Nagyobb öröm-e a szerzés, birtoklás, vagy attól válunk mi magunk nagyobbá, hogy megosztunk? Ahová jut tőlünk, vagy belőlünk, az olyanná válik, mint egy kitelepült érzéki idegszál, hogy így kifelé sokasodva boldogítson minket?

De mit adhatunk születésnapjára a hazának? Néhány nap múlva együtt ki kell csomagolni az emlékeinket. Mert bizony Ő, a Haza is folyamatosan ajándékozik. Csak felidézni kell. Vannak, kik bőségesen vetettek, s lám, dúsan arathattak. Volt eső, napfény, s híresen bőtermő magyar talaj. De bőtermő a magyar elme is, hiszen nem csak e honban, de világszerte gazdagít. Nemcsak hiszem, hanem tudom, hogy *ez az Ország megteszi a kötelességét*. Képes minden egyes honfit jóllakítani, energiával, gyógyvizekkel, gyógyfüvekkel, orvoslással, lelki törődéssel ellátni, nélkülözés nélküli életet adni. Sőt, még többletet is képes termelni. De, csakis a mi közreműködésünk által! Hiszen elhihetjük másoknak, hogy nekünk nem *az* kell, ami adott, hanem amiért küszködni kell. Amire hiteket kell vennünk. Értéktelennek érezzük azt, ami felszabadít, és kapaszkodunk abba, ami a nyakunkra tekeredve lassan megfojt minket. Eltaszítjuk azt, ami egységgé formál s többletet ad, de kívánjuk azt, amiben az egyén érvényesül, olykor a sokak ellenében is, győzedelmesen. Mire némelyek elérik a „királyságot”, addigra már elköltöznek az alattvalók, s a „király” az országa híján - egyedül marad.

Vajon, ha az Ország megteszi miértünk a kötelezettségét, Ő neki már nincs is *jussa*? Vagy nekünk, polgároknak eme hazában csak jussunk lehet, kötelességünk egy szál sem?

Hogy jusson, meg kell tanulnunk – kapni. Elfogadni, de nem követelni.

Hogy kötelezettségeinket megtegyük, meg kell tanulnunk - adni! De nem a fogfájós muszájból, hanem közös vállalásaink megtartásával, adni, szeretetből. Adni, mert képességeink, lehetőségeink jussát osztjuk meg nemzetünkkel, embertársainkkal.

Igen.

Hangsúlyos felismerés született bennem, miszerint csakis az elfogadott jussunkat osztthatjuk el a kötelezéseinken keresztül. Ez a valódi hálaadás!

Hát jusson az Országunk ismét tisztított víz, a vizünkért cserébe! Jusson bőséges erdő, hogy egészségesen lélegezhessünk! Jusson figyelmes energiahasználat és mérséklődjön a pazarlás! Jusson gazdag talaj az unokánknak is! Jusson asztalunkra a mindennapi kenyérünk, de nem a más országokban termő magvakból! Jusson elegendő figyelem családunkra, szomszédként élő honfitársainkra. Jusson türelem, hogy másokat meghallgassunk, és, hogy mi is szóhoz juthassunk! Jusson gazdag állatvilág, puskák helyett a fényképezőgépek elé, hogy mosolyra fakasszanak, hogy megtanítsanak minket a természettel való együttműködésre! Jusson az Élet tisztelete, hogy a magunk és a mások életét értékelhessük!

Vannak olyanok, akiknek az elmúlt évben biztonságban volt a családjuk. Van, kinek bőséget termelt a munkahely. Van, ki egészséges maradt. Talán ők, kik valahol, valamikor, valakikkel szemben már megtették a kötelezéseiket, segítették a biztonsághoz, bőséghez, egészséghez embertársaikat. Olykor akár személyesen, máskor talán épp a befizetett adóikkal, sok ezren együtt, hóna alá nyúltak az elesetteknek. Ki tudja, talán ismeretlenül visszaadja nekik, vagy rokonuknak a gondoskodást.

Aki itt talpra áll, az Hazát talál.

Így válhat az országunk földrajzi helyből Honná, Hazává, személyes kötelezettségeink és elfogadott jussaink segítségével egyszerre.

Íme, kinyitom most emlékeim elmúlt évi dobozát. S lám, egy nagy zsák ajándékot kaptam. Míg a másik zsákban jóval kevesebb, mi adatik. De jó, hogy most néztem meg, mert az ország születésnapjáig még van néhány nap. Addig még talán én is adhatok. Talán elég, ha saját kis környezetemben kezdem el a rendrakást. Majd, ha egyszer ezen kis szigetekcskék összeérnek, ismét virágba borul ez az Ország.

Mit is adhatok még a Hazámnak? Szeretem-e úgy, mint az egykori hősök, hogy önként akár meghalni is képesek voltak érte? Vagy legalább ilyen hősiességgel élni érte? Felismerem-e Őt minden jelképünkben, címerünkben, zászlónkban, a Szent Koronánkban? Vajon mit szólnak ezen üzenetek személyesen – hozzám? Miként szól az Anyanyelv bennem, követem-e a benne rejlő anya-elvet?

Már kevésbé jutott tudatunkhoz Vicával, hogy hol vagyunk. Hasonló kérdések sorozták elménk nyitott érzékeit. A térdünkre paskolás váratlan mozzanata, a nem kevésbé érdekes jelenbe rántott vissza.

- Hej, kedveskéim, merre barangoltok éppen? – kiáltott fel köztünk Hunorika, felszabadító vidámsággal. – Hé, csak figyeljétek! Bocsi, hogy behallgatózom mindig az összes gondolataitokba! – folytatta szemöldök felhúzással, és vicces mimikával – De ezer évenként nem tenne jót, egy kis változás nektek? Igaz, hogy ily távlatban még mindig országokban éltek. De jól is érzitek magatokat? Ébresztődő! Csak a Szentek tehetnek a hazátokért, vagy olykor Ti is megmozdultok érte? Ne csak ők, hanem Ti is lássátok egymást oly értékesnek, méltónak, miként az égiek teszik! Képzeljétek, hogy akkor már nem lesz kötelezettségetek, hanem kihajt a *lehetőség* ezerarcú bokra. Képzeljétek, hogy ha eljuttok ebbe a felszabadult állapotba, nem lesz jussotok, azaz béretek. Helyette a természet szerint, Ti teremtitek létezésetekből fakadóan a bőséget, tisztaságot, békességet, vidámságot, s ezt árasztjátok – Reám. Miként ma még tesztem értetek. Na, értetek?

- Kérdezhetünk valamit? – szólalt meg Vica.

- Hogyan kezdjünk hozzá, mi, a magyarok, hogy megváltozhassunk?

- Nyissátok meg először szíveteket. Aztán szemeteket. Fületeket. Eszeteket. És fogjátok be a szátokat!!!

Szátokból születik az átok! Mert az elégedetlenség és a széthúzás kígyóit eresztitek ki egymásra ezer és ezerszer minden nap! És itt az idő, hogy Isten felé szálló himnuszotokat, a hiányt fenntartó kérelemből, a segítő kezeiért hálaadássá változtathassátok!

- Amiért hálálkodtok, az VAN! - mondta Hunorika, s Új Himnuszt kezdett énekelni:

*Isten! Áldott a magyar
Jó kedvvel, bőséggel,
Elfogadva védő kart,
Nem küzd ellenféllel.*

*Balsors, akit már nem tép,
Végre, boldog esztendők,
Megbűnhötte rég e nép
A múltat, s jövőt!*

- Ég veletek! – köszönt el a titokzatos Hölgy tőlünk, majd egy elcsatangoló kisfiú kezét fogta meg az úton, hogy az édesanyja felé visszavezesse.

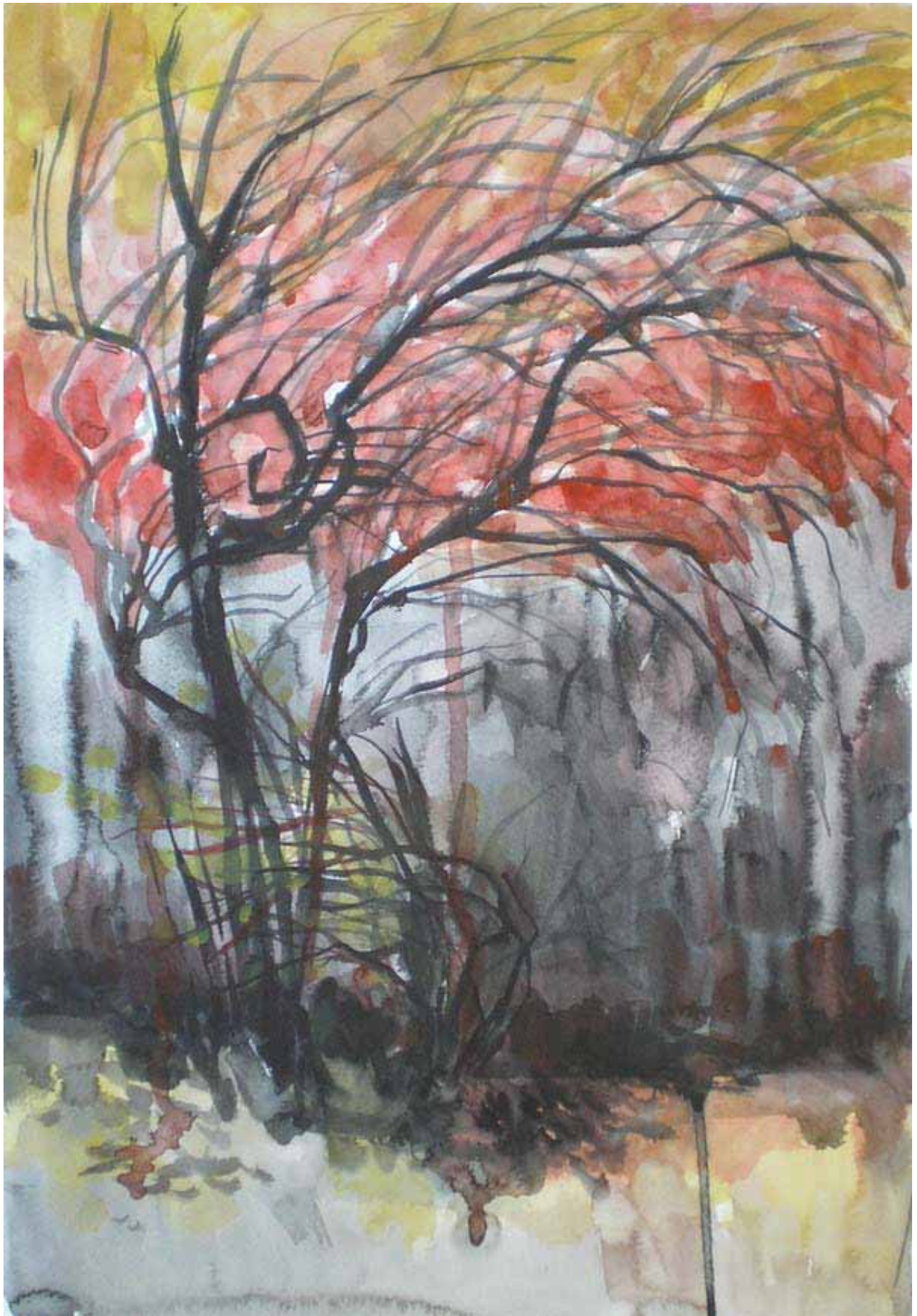
- Ég velünk! – köszöntünk el rendhagyó módon mi is, majd nagyot lélegeztünk párommal Hazánk levegőjéből, s elindultunk a jövőnk felé.

2008. 08. 28. Isti.

PONGRÁCZ ÁGNES

Mondd, mit is érhet?

Mondd, mit is érthet az ember e szürke világból, kintól
és szétsebezett álmoktól megkeseredve, ha eljön
- mint bőszip képmutató-megváltó - régi szerelme?
Sört iszik, áfonya ízt köpköd, dideregve tekint szét,
nézi a semmibe hulló vágyai ritka türelmét,
nézi a szentek homlokain mint gyűlnek a ráncok,
látja a hóhér két keze közt csillanni a bárdot,
s érzi, hogy élete hangját elfedik apró túskevirágok.

VÉGH JÓZSEF

Mikszáth Kálmán faluja: Horpács

Ha a 2. számú főközlekedési úton haladunk, Borsosberénynél találjuk a leágazást a Cserhát lankáiban megbúvó település felé. A falu nevének jelentésében - Kiss Lajos etimológiai szótára szerint - a horpász, horpad szavak családjához tartozó szavunk szerepel, mely tulajdonképpen horpadást, besüllyedést jelent.

A falu múltjából

A falu első írásos említése 1255-ben kelt. 1291-ben Hurch néven szerepel egy oklevélen. 1473-ban a Szobi család volt birtokos a helységben, 1480-ban azonban itteni birtokait az Almássyknak adta cserébe. Nem túl nagy esemény még Horpács történelmében sem, de az érdekesség kedvéért megemlítjük, hogy még a Szent Korona is járt Horpácsra. Az Árpád-ház kihalása után több uralkodó is vetélkedett a magyar trónért. Károly Róbertet a pápa nyilvánította magyar királynak, míg a többségben lévő előkelőségek III. Vencelt koronázták meg. Vencel, apja segítségével elorozta a magyar koronázási jelképeket, s titokban elhagyták az országot. Az első éjszakát Vác környékén töltötték, majd Rétság és Horpácsra át Ipolybalogra vonultak. Ma ebben a felvidéki templomban őrzik ennek emlékezetére a korona hiteles másolatát. Nem ez az egyetlen kincstörténet a falu életében. A legenda szerint ugyanis Horpácsra esett le a boldogságot hozó aranyalma. Ez a motívum jelenik meg a falu mai címerében is.

Az 1562–63. évi török kincstári adólajstromok szerint 14 adóköteles házzal a hódoltságához tartozott. 1598-ban Paska István volt a földesura. 1633–1634-ben a nógrádi nahije községei közé tartozik, összesen egy adóköteles házzal. 1715-ben 9, és 1720-ban 8 magyar háztartását írták össze.

Mocsáry Antal, Nógrád megye jeles monográfusa ezt írja 1820-ban a településről: „*Népes magyar falu; egy mély völgyben fekszik; szántó-földjei termékenyek. 1740. eszt. kezdettek itten a' lakosok szőlőt ültetni, - talán a' hely' alkalmatlan volta, vagy a' nem rendes művelés okozhatta, hogy nagyobb volt a' reménységek, mintsem az ebből nyert jutalmok. Birtokosok itt Somoskői István, Porubszky Ignác, Kovács Jó'sef, s'at. Veres Ferencz és Veres László özvegyeinek lakhelyek van itt. Lakossai 625. R.C. (Borsos-Birinkéhez affiliáltak.) 15. L. Ev. s' 6. Zsidó tanyáz itt.*”

A község hajdan a Templomtábla nevű dűlőben feküdt. A templom romjai sokáig voltak itt láthatók, de mára ezeknek is nyomuk veszett. E községhez tartozik Almás-pusztá.

Az 1848/49-es szabadságharc Horpácsra is rótt katonáállítási kötelezettséget. A szabadságharc bukása után azonban a további szolgálatra alkalmasnak találtakat besorozták a császári hadseregbe. Sokan inkább vállalták a bujdosás keserű kenyerét. 1850-ban összeírták a volt honvédeket. Horpácsról az alábbiak szerepeltek a listán.

1. Bur Mihály, Rózsa Sándor táborában szolgált, besoroztatott a császári királyi hadseregbe.
2. Balik József, Süreg táborában szolgált, besoroztatott a császári királyi hadseregbe.
3. Lomen János, a komáromi várban szolgált, besoroztatott a császári királyi hadseregbe.
4. Berecz Pál, Nagy Sándor táborában szolgált, oda maradt.
5. Berecz István, Görgey táborában szolgált, holléte nem tudatik.
6. Dobsonyi István, Pétervár táborában szolgált, alkalmatlan.
7. Vitéz István, Pétervár táborában szolgált, alkalmatlan.

Birtokosok évszázadokon át

A szobi Szoby család

Hont vármegyéből származó, régen kihalt nemes család, mely Szob községtől vette nemesi előnevét, s azt a hajdani írásmóddal „de Zob”-nak írta. A családfájukat a XIV. századig vezethetjük vissza, az ekkor élt Bertholemaeus de Zobig. Szoby Mihály, az említett Bertalannak az unokája, 1517-ben Werbőczy Istvánnal a híres-hírhedt jogtudóssal, a Tripartitum szerzőjével együtt adományt nyert II. Lajos királytól a Ságghi család javaira. Werbőczy apósa volt, ám annak érdekében, hogy a földbirtokaik szaporítása érdekében adoptálta is gyermekeként Werbőczyt, így aztán vele együtt száműzetett is. Javait utóbb mégis Werbőczy örökölte.

A **horpácsi** birtok egy 1473-as adat tanúsága szerint a család birtokában volt, melyet azonban 1480-ban az Almássyak tulajdonába adtak át csereként.

A zsadányi és törökszentmiklósi gróf és nemes Almássy család

A Szobi családtól kapták cserébe 1480-ban a **horpácsi** birtokot. Egyes kutatók szerint a család egyike volt a 108 magyar nemzetségnek. Egyik tagja, Gyula nádor volt, ki részt vett a kunok elleni győzelemben, s jelen volt 1094-ben Kálmán királynak az oroszok elleni csatájában is, hol dicső küzdelemben esett el.

A váradi és palásti Paska család

Bars és Hont vármegyéből származó nemes család, melynek első ismert képviselője Paska Lázár 1508-ból. Nemesi előnevüket Alsó- és Felsőváradról, valamint Palást községről nyerték. 1598-ban Paska István volt **Horpács** földesura.

A felhévizi báró Bihary és a rodi és m.bándi Bihary család

A rodi és m.bándi Bihary család első ismert képviselője I. István, kinek a bajági (minden bizonnyal bujági) vár védelmében szerzett érdemeiért II. Mátyás király címeres nemeslevelet adományozott 1618. március 30-án. Az ő fia, I. Sámuel Erdélybe telepedett, s kurucok által öletett meg egy általa fölnevelt szolgálója árulása folytán.

A család rokonságban állott a felhévizi Bihary családdal, melynek tagjai közül felhévizi Bihary Fülöp 1577-ben nyert adományt **Horpács** helysére és Berki pusztára. Fiának, Bihary Ferencnek váradi kúriájába vitték Báthori Gábor meggyilkolt testét. A család egyik tagját, Bihary Zsuzsannát Ferenczy Pál vette el feleségül, kinek utódai perre mentek a pusztaberki birtok érdekében. A család bárói rangra is emelkedett, melyet Bihary Ferenc és Szúnyogh Rozália fia, György kapott 1666. január 9-én.

A bodonyi Bodonyi család

Nógrád vármegyében három különböző Bodonyi családot is ismerünk, ám miután előbb-utóbb valamennyien rokonságba kerültek egymással – s így **Horpács** és Pusztaberki történetével – mindegyik történetét felvázoljuk. A törzs Bodonyi család az adományos régi családok közé tartozik. Nemesi előnevüket a Nógrád megyében található Nagy- és Kisbodonypusztáról (ma Kétdodony község) kapta. Nagy Iván írja, hogy a családot a XVI. század végén már virágzásban találjuk, az iratokból azonban úgy tűnik, mintha a család korábbi neve Csuda (Chuda) lett volna. A XVI. század végén ugyanis Csuda László írta magát Bodonyról. A Csuda név feledtével, 1588-ban már Bodonyakat látunk feltűnni a vármegyei hivatalok élén. Bodonyi Miklós 1597-98-ban Nógrád vármegye szolgabírája volt. A családot az ő atyjától származtatják az utódok és az „érdek-társaik”. I. János 1579-ben osztozkodott testvéreivel, kik közül Bodonyi András ekkor **Horpács**on élt. Leszármazottai közül fia, ki szintén az András nevet viselte, 1746-ban végrendelkezett **Horpács**on.

I. János fiának, I. Istvánnak három gyermeke volt: János, Bora és Katalin. A leányok férjhez mentek Tót Pálhoz, illetőleg Kajtár Miklóshoz, s érdekes módon ettől kezdve nem az asszonyok vették fel férjük nevét, hanem a két férj is a Bodony nevet kezdték használni. A család ősi tagjainak azonban ez nem tetszett, ezért fordulhatott elő, hogy II. Andrásnak a fia, 1735-ben mind Tót Pál, mind Kajtár Miklós névhasználata ellen – lévén, hogy armalisták voltak, - a vármegye előtt ünnepélyesen tiltakozott. Az idő azonban megoldotta az ellentéteket, s a későbbiekben csak a Bodony név volt használatos.

Nagy Iván is megjegyzi, hogy óvatosan kezelendő a három család leszármazási táblázata, hiszen a házasságok révén a rokonsági szálak több ízben is keresztezik egymást.

Éppen ezért különböztetjük meg a Tót Pál után leszármazott Bodonyi családot. A család I. Leopold Királytól nyert István révén 1696-ban címeres nemes levelet, melyben Mihály és még a család több tagja is meg van nevezve. A címeres levél még ugyanazon év 13-án kihirdettetett Nógrád megyében. István gyermekei: Gergely és Pál az 1726. évi produktiókor mutatták föl az oklevelet. A Bodony családba, mint említettük, Tót Pál nősült be, feleségül kérvén 1726-ban Bodonyi Borát. A család ezen ága is többnyire Pusztaberken lakott.

A harmadik Bodonyi család az említett Kajtár Miklós beházasodása révén alapított. Kajtár Miklóshoz, a családfőhöz azonban történelmünk nem éppen legfényesebb cselekedete fűződik. Mint azt Nagy Iván írja: „*az 1710-ki romhányi csatában szerzett érdemeket, a császári hadsereg egy csapatának kalauzul szolgálván, mi által előmozdítá a kuruczok megveretését*”.

A siroki Egry család

A család törzse Horvátországból származik. Eger várában kapitányoskodván a Horvát név helyett András az Egry nevet vette föl, nemesi előnevét pedig a közeli Sirokról kapta, mely birtokhoz adomány útján jutott. Egry András 1596-ban elesett. Neje, Terchy Anna öt férjet élt túl.

II. András szintén adomány révén jutott többek közt a **horpácsi** birtokhoz 1652-ben. II. Andrásnak az özvegye Almássy Zsuzsanna volt. Gyermekeik: István, András és Márton.

A Kajaly család

A Pozsony megyei Kajal helységből származó család, melynek első ismert képviselői Péter és György voltak, mint azt egy 1488-ból származó oklevélből megtudhatjuk. A XVI. században főleg Hont és Nógrád megyében virágzott a család. Kajaly András 1666-ban számos más megyebéli birtokán kívül földbirtokkal rendelkezett Borsosberény, **Horpács** és Szomolya térségében is. A család tagja volt Kajaly Pál, II. Rákóczi Ferenc fejedelem kancellárja is.

Az Armpruster család

Eredetileg Németországból származhatott a család, melynek tagjai közt több tudóst is találhatunk. János jezsuita még Kölnben adta ki 1593-ban Olivetum című munkáját. Mihály árváiról az 1655. évi országgyűlés gondoskodik úgy rendelkezvén, hogy hozzájussanak Szileziában lévő követeléseikhez. Egy másik Mihály Horváth Andrással együtt kapta Wesselényi nádortól 1666-ban, a Kajaly András hűtlensége miatt visszavett borsosberényi, **horpácsi** és több más helyen fekvő birtokát, bár Kajaly ellentmondása miatt a birtokukba valóságban soha nem került.

A kökeszi Csernyus család

A Hont vármegyei Kökeszi községből származó család. Csernyus István szerzett 1662. február 4-én címeres nemeslevelet I. Leopold királytól, s nemességüket még ugyanazon év június 5-én ki is hirdették. A család tagjai közül Csernyus András vált **horpácsi** birtokossá, miután Kökesziből ide költözött, s elvette nőül Gyürky Borát. Gyermekeik: Erzse, Antal, Borbála és Terézia.

A Gáspár család

A Hont megyei Cseri községből származik, ahonnan a Pozsony megyei Galántára és a Nyitra megyei Szenczre települtek be. Első ismert képviselője Gáspár Miklós 1673-ból, ki Csery Ilonát vette feleségül. Gáspár János, az Amerikát is megjárt sziráki közbirtokos a magyarok eredetét kutatta.

Horpácsi és Pusztaberki birtokosként a család József nevű tagját ismerjük 1765-ből, kinek szülei Gáspár Sándor és Rafanidesz Katalin voltak.

A Gelle család

A csallóközi Egyházás-Gelle helységtől kapta nemesi előnevét. A XVII. század végén esett el a család első ismert tagja az akkori forrásokban. Gelle Mihály A XVIII. század elején vált ismertté, miután nőül vette Berkes András váci nagyprépost és címzetes hétszemélynök nővérét, Annát. Gyermekeik – Ferenc és János – szintén címeres nemeslevelet nyertek III. Károly királytól. Gelle Ferencnek Nógrád és Hont megye területén több földbirtoka is volt, s minden bizonnyal Balogh Erzsével való házassága révén jutott **horpácsi** birtokrészhez is. A település határában hét házhelyet birtokolt (a határ egyharmad részét), melyből később kettőt zálogba adott a Bodonyiaknak. A maradék ötöt, két gyermeke – László és Franciska – kétfelé osztotta. Ferenc részt vett a megyei felkelésekben, majd fia, László megnősülése után Kőkeszi birtokára vonult, a fiatalokra hagyva a **horpácsi** területeit. László, 1728-ban született. Nógrád megye táblabírája volt, s **Horpácson** hunyt el 1786 augusztus 9-én. Gyermeke, Károly már **Horpácson** született. Fiatalon magánkadétnak állt, s részt vett a franciák elleni hadjáratban. Tizennyolc havi katonáskodás után leszerelt, majd Rozsnyón ügyvédeskedett. Második felesége megözvegyülvén, **Horpácson** hunyt el.

A Veres család

A család ősei a háborús századok során költöztek fel az ország felső részeibe, s Pest és Nógrád megyében találtak maguknak új otthont. Történetüknek legújabb szakasza a XVII. század közepén indul, mikor Veres György I. Leopold királytól címeres nemeslevelet kapott.

Tagjai közül I. Sámuel volt az, ki **Horpácson** jelent meg földbirtokosként /1765/, s területei között Pusztaberki földek is szerepeltek. Fia, I. László követte őt a birtoklásban, majd őtöle Józsefre, az unokára (született 1800-ban **Horpácson**) szállt a birtok. László testvére, István 1836 és 1846 között Nógrád megye szolgabírája volt.

A trsztyei, vagy nádasi Tersztyánszky család

Pusztaberki történetének évszázadokon keresztül meghatározó birtokos családja volt a Trencsény vármegyéből származó ősi dinasztia. **Horpácson** részbirtokai voltak. Az 1840. évi nemesi összeírás szerint ennek nagysága 193,5 hold volt.

Törzsökös magyar család volt, dacára szlávos hangzásának. Nevét a „Nádas” nevet viselő birtokról kapta. II. Mihály még életében Bálint fiára hagyta a magyarádi birtokot, ki azonban azt újra eladta a saját édesapjának. Az apa vételárhoz hozzátett még kilencezer forintot, s megvásárolta neki a Bodonyi Kajtár család pusztaberki birtokát. A végrendeletben a pusztaberki birtok véglegesen Bálindra szállt, azaz csak utódaira, lévén, hogy Bálint már 1811-ben elhunyt. Az apa úgy rendelkezett, hogy Bálint örököséi legyen a birtok, illetőleg haláluk esetén Antal és Sándor fiaira szálljon. A gazdasági eszközök értékén pedig – mit szintén saját pénzéből vásárolt – Imre kivételével osztozzanak. Neki ugyanis még készpénzben kiadta az örökségét, s ekkor már mint kecskeméti plébános elegendő jövedelemmel rendelkezett. Antal lett a tompai és a magyarádi birtok, s hozzá esetlegesen a horpácsi és pusztaberki birtok fele, Sándor pedig a nagyfalusi, szécsénykei, fődimesi és balogi részbirtokokat, s hozzá esetlegesen a horpácsi és pusztaberki birtokok másik felét.

Tersztyánszky Zsigmond a szabadságharc időszakában nemigen tudta magára venni gyermekei nevelésének sorsát. A haza szolgálata szólította el otthonról. A gimnázium elvégzése után hadapród lett a 12. huszárezrednél, a császári szolgálatból azonban még a negyvenes évek közepén mint főhadnagy, kilépett. A szabadságharc kitörésekor Pusztaberki birtokán gazdálkodott. Bár ekkor már hatgyermekes apa volt, egy percig sem habozott a haza hívására, s 1848 szeptember 3-án a nógrádi önkéntes zászlóalj századosa lett. Érdemeiért az utolsó csaták során őrnaggyá és osztályparancsnokká léptették elő. A szabadságharc elbukása után hadbíróság várt reá is. A pesti hadbíróság azonban – hasonlóan a többi, szabadságharc előtt kilépett császári tiszthez – őt is amnesztiában részesítette 1850 júniusában. Egy ideig Vácott gazdálkodott, majd visszatért szülőfalujába.

Az ócsai Balogh család

Nemesi előnevét a Pest megyei Ócsa helységtől kapta, de már a XVII. században feltűnik Balogh Dániel Nógrád megyében, mint a balassagyarmati vár kapitánya. Feljegyezték róla, hogy fiát, Jeromost török fogságból váltotta ki. Balogh Pál 1818. november 3-án nyert nádori adományt Borsos-berinkére, Szomolyára, illetve egy **horpácsi** részbirtokra.

A családból származott Balogh Péter, ki 1773-ban Nógrád megyei főszolgabíró, 1783-ban helyettes alispán, majd a hétszemélyes tábla ülnökeként valóságos belső titkos tanácsos, illetőleg 1802-ben zólyomi főispán lett. Leánya, Karolina, Géczy Istvánnak, a későbbi zólyomi főispánnak lett a neje.

A Pletrich család

Gömör megyei nemes család, melynek **Horpácsra** költözésének időpontjáról nincs tudomásunk. Vélhetőleg házasság révén került a faluba. Birtoka a házzal együtt két magyar holdat tett ki. Pletrich István 1818-ban született, s 1844-es pappá szentelése után kilenc éven keresztül káplánkodott, majd 1853-tól nőtincsi, 1857-től berceli plébános. Hivataláról 1889-ben mondott le. 1903-ban hunyt el. Valószínűleg a testvére volt az a Pletrich Mihály, ki 1819-ben született **Horpácson**. 1848 szeptemberétől katonája a Nógrád megyei önkéntes nemzetőrzászlóaljnak. Részt vett a Jellasich elleni harcokban. Később őrmesterként szolgált, majd 1849. március 6-tól hadnagyi rangot kapott alakulatánál. Májustól a 62. honvédszászlóaljban harcolt a feldunai VII. hadtestben. A világosi fegyverletétel már főhadnagyi rangban éri. A szabadságharcban való részvétele miatt büntetésként 1849 augusztus 27-én besorozták a 40. császári gyalogezredhez, ahonnan 1857. június 30-án szerelt le őrmesterként. 1867 és 1890 között tagja volt a Nógrád megyei Honvédegyletnek, s írnok volt Balassagyarmaton.

A Dedinszky család

Árva vármegyei törzsökös régi család, egykoron Lucsan volt a nevük. Lucsan Miklós fiai I. Lajos királytól nyerték királyi adományban az Árva vármegyében található Hodocsa-patak körüli völgyet. A birtokon felépített települést Dedina nobiliumnak nevezték el, s innen származik az ettől használt Dedinszky név is. A család később elszaporodván, elterjedt Nógrád, Zólyom, Pest, Csongrád, Temes és Bács megyékbe is.

Horpácson 1826-ban találkozhatunk birtokosként a Dedinszky névvel. Dedinszky Emília, Dedinszky Elek budai kormányirattárnok leánya élt **Horpácson**.

A kispéczi és garamszegi Géczy család

Nógrád megyei törzsökös család, mely eredetét a Geecz nemzetségből vezeti le. Géc nevű helységünkben már a XIV. században e család volt birtokos. Géczy István 1395-ben Nógrád vármegye alispánja volt. Részt vett házasság, részint szerzemény útján birtokaikat a környező településekre is kiterjesztették. Géczy András 1597-ben Nógrád megye szolgabírája, 1598-ban pedig országgyűlési követe is volt. II. Gábor Rákóczy pártjára állván, a szabadságharc ezredese volt. **Horpácson** 1826-ban találjuk Géczy Dénest birtokosként.

A Kovách család

A család nemessége 1658-ból származik, mikor Kovách Péter és neje, Fora Ilona, valamint a fiuk, Mihály és az ő neje Kenczen Dorottya is nemességet kapott a Majna melletti Frankfurtban I. Leopold királytól. Nemességüket 1659. évi törvényszéken hirdették ki Fülek várában.

A család tagjai közül Kovách Józsefet ismerjük 1826-ból **horpácsi** birtokosként.

A porubai Porubszky család

Árva vármegyei ősi család, melynek ősei, Ivagnisso Tamás, Mihály és Orbán, jablonovi, másképp porubai soltészszág kiváltsággleveiben már 1939-ban szerepelnek. Ilyen soltész volt a XVII. század közepén Porubszky János, ki gyermekeivel együtt nyert 1655. május 26-án címeres nemeslevelet III. Ferdinánd királytól. Az almaris keltekor János harmadik fia, Flórián kimaradt a nemességből, miután ő éppen akkor török fogságban szenvedett, s csak utóbb váltatott meg 200 tallér fejében.

A család egyik tagja, Ignác a XVIII. század elején mint ügyvéd, Nógrád megyébe telepedett, hol nőül választván Gelle Annát, **Horpácsi** birtokukon lakott. Gyermekei közül csak Anna leánya élt meg nagy kort, ki Dedinszky Elek felesége lett. Porubszky István 1826-ban volt **Horpácson** birtokos.

A Somoskeőy család

A család első ismert képviselője Somoskeőy Máté, ki testvérelével, Ferencsel együtt egy 1694-ben kelt címeres nemeslevélben kapott nemességet I. Leopold királytól. A címeres levél 1696 október 16-án hirdettetett ki Heves és Külső-Szolnok vármegyék gyűlésén. Az említett Ferenc 1686-ban, Buda várának visszevételénél harcolt jelesül, majd a romhányi csatában lelte halálát. Utódot nem hagyott maga után. Testvére, Máté a család ősi lakhelyéről Somoskőről – honnan a nemesi előnevüket is kapták – egyik fiával, Andrással Gyöngyösre költözött és ott is halt meg.

Horpácson Somoskeőy Istvánnak voltak részirtokai 1826-ban.

Az ináncsi Ebeczky család

Eredetileg Ebeck, Nógrád megyei községből származó család, mely később a Hont megyei Ináncs pusztáról nevezte magát. Végül az utóbbi nemesi előnévül használva mindkettő megmaradt.

A XVI. század közepétől találkozunk tagjaival az oklevelekben. A család leszármazottja 1840-ben található **horpácsi** birtokosként a maga szerény 36 holdjával. A család pecsétjén címerként egy koronás fejű sast használt, melynek a nyakán egy nyílvesző fűrődik keresztül. A sas feje fölött egy háromágú korona lebeg.

A szûgyi Trajtler család

Nógrád megyei birtokos család, mely Hont vármegyéből érkezett eredetileg. Ismert legelső tagja, s egyben minden bizonnyal a nemesség szerzője is Trajtler Izrael volt, az 1700-as évek legelején. **Horpácson** Trajtler Istvánt találjuk az 1840. évi nemesi összeírás szerint, ki a maga 73 holdas birtokán gazdálkodott.

Az okolicsányi Okolicsányi család

Liptó vármegye tősgyökeres ősi családja. Első ismert képviselője I. Szerefil volt, ki 1245-ben bukkan fel oklevelekben, IV. Béla királyunk korában. **Horpácson** Jónás, Árva vármegye alispánjának fia, Imre jelenik meg házassága révén, midőn elvette Tornyos Júliát. Nejevel együtt **Horpácson** is hunyt el 1859-ben. Az 1840. évi nemesi összeírás szerint 20 hold földje volt.

A felsőgyőri Nagy család

Borsod vármegyéből eredő család, hol Felső-Győrött adományként birtokolt nemesi kúriát. A XVI. század végén került a család egyik ága Nógrád megyébe, hol Nagy János, mint katona részt vett Fülek elfoglalásában. Testvéreivel – Egyeddel és Ferencsel együtt – Regensburgban kelt címeres levéllel nyert nemességet Rudolf királytól. Nemességüket 1595-ben hirdették ki Nógrád megyében.

III. Nagy János ezredese volt Rákóczi szabadságharcának, majd miután 1716-ban nemesi bizonyítványt nyert, Gyöngyösre költözött. Nagy Ferenc tért vissza ismét Nógrád vármegyébe és 33 éven keresztül viselt hivatalt a közigazgatásban. Fiai közül ketten is vállalták a honvédsorsot a szabadságharcban. Nagy Zsigmond 1838-ban tiszteletbeli esküdt volt, majd az alispáni iroda első vezetője. 1844-48 között a megye főlevéltárnoka, 1849-ben főszolgabírája. 1861-ben egy évig ismét főlevéltárnok, majd lemondása után, 1880-ban bekövetkezett haláláig **Horpácson** gazdálkodott. Testvéröccse, Nagy Iván tudós emberré vált. Élete fő műve a Magyarország családai címerekkel és nemzedékrendbeli táblákkal című hatalmas munka, mely Pesten, 1857-ben jelent meg. A szabadságharc tisztjeként részt vett a csatákban. Múlhatatlan érdemeket szerzett a tudós akadémikus, megyénk múzeumi szervezetének megalapításával is. Horpácson hunyt el 1898. október 1-én.

Az iglói és zabari Szontagh család

Azon magyarországi családok egyike, kik szepesi vendég-szászokként települtek be, s a kereskedelem, a művészet és a bányászat emelésére hívtak meg. Már a XIV. században találkozunk hazánkban a Szontagh családdal, mint bányászati tudományokban jártas szakemberekkel. A régi német iratokban a nevüket Sonntag-nak írták.

Miután a családfa ketté ágazott, a család is két címerrel rendelkezik: a „kétnapos” és a „sasos” címerrel. A kétnapos az ősbibb. A sasos címet I. Pál utódai használták, miután haditettei folytán kiérdemelte ezt.

A család Horpácson élő nevezetes tagja volt Szontagh Pál (1820 – 1904). Vármegyei hivatalnokként kötött barátságot Madách Imrével. Az 1848 bécsi forradalomban való szerepéért a szabadságharc után börtönbüntetésre is ítélték. A kiegyezés után a deákpárti politikus a parlament örökös tagja, a képviselőház elnöke lett. Mikszáth az ő kúriáját vásárolta meg Horpácson. Itt is hunyt el 1904. június 16-án.

Az ungarschitzi gróf Berchtold család

A család Tirolból származik. Régi nemességét 1564. április 5-én erősítették meg. 1616-ban birodalmi nemességet, 1633-ban birodalmi bárói rangot nyertek, melyet 1673-ban követett a grófi cím. A grófi ágból Antal fiai: Antal, József és Ferenc honfíusítottak. A magyarországi ágat a honfíusított Antal terjesztette tovább. Berchtold Richárd nagyorosi földbirtokos 1896 és 1901 között a füleki kerület országgyűlési képviselője volt. Fia, Miklós Nagyorosziban és **Horpácson** volt birtokos. Az 1945-ös földreform alkalmával özvegy Berchtold Miklósné 180 holdas földbirtokát vették el **Horpácson**.

A Mikszáth család

A legnagyobb magyar írók egyike, Mikszáth Kálmán Nógrád megye szülötte volt. Szklabonyán látta meg a napvilágot. A sorsa Balassagyarmat után Budapestre, majd Szegedre vitte, de szíve mindig visszavágyott szülőföldjére, mely oly sokszor szolgált alapul számára regénybeli alakjainak megformálásához. 1904-ben vásárolta meg Szontagh horpácsi birtokát. A Jókai Mór élete és kora című könyvének honoráriumából felépíttette fiának, Lászlónak a terve alapján a horpácsi új kastélyt. 1909-ben itt kapta a hírt, hogy negyven éves írói jubileumára vissza kívánják számára vásárolni az anyai ágon egykorvult földbirtokokat a szomolyai erdőrészben. 1910-ben bekövetkezett halála miatt a nemzeti adományt már nemigen élvezhette. Gyermekai - Kálmán és Edit - örökölték a birtokot, kiktől az 1945. évi földrendezés alkalmával a 236 holdból 36-ot elvettek. A Pusztaberken lévő 98 hold, valamint a szomolyai erdőrész teljes mértékben elveszett a család számára ekkor.

Séta a mai faluban

Horpács község korábbi templomát, mely fából készült, már 1715-ben említik. A mai, barokk stílusút 1740-ben kezdték építeni, s 1744-ben fejezték be. Harangjairól, melyek fa haranglábon voltak elhelyezve, 1727 és 1832-ből vannak adatok. A templom sekrestyéje közelebről meg nem határozott évben földrengés következtében megsérült. A kegyhely egyhajós, előreugró középtornyos, szabályosan keletelt. Az egyszerűbb főhomlokzatot koronázópárkány osztja, a toronyhoz csatlakozó háromszögű oromfalak a homlokzati sík mögött állnak, a tornyot hegyes sisak fedi. Szentélye keskenyebb, a nyolcszög három oldalával záródó. A torony alatt nyíló kapuja kökeretes, félkörös záródású, zárókövel és vállkövekkel díszített. Ablakai is félkörívrrel záródnak. Déli oldalához sekrestye tartozik. Hajója eredetileg kétboltozatszakaszos volt. Boltozat helyett ma síkmennyezet fedi. Egyszerű fakarzata díszes merevítőkkal ellátott két faoszlopon nyugszik. Szentélye ötfiókos boltozattal készült. A templom mellett, az egykori iskolaépület szomszédságában található a Mikszáth család néhány síremléke.

A falu elsődleges látnivalója Mikszáth Kálmán 1909-ben épült, görögös, neoklasszikus ízlésű kúriája, s benne a múzeum. A nagy író születésének 150. évfordulóján 1997. októberében adták át a felújított, bővített állandó irodalomtörténeti kiállítást. Olyan relikviákat láthatunk itt, amelyek régen, vagy még egyáltalán nem kerültek a közönség elé. A múzeum legfőbb értékei: az író bútorai, használati tárgyai, pipái, kéziratok, egyéb emléktárgyak, dokumentumok. Diftériában meghalt kisfia Jánoska legkedvesebb játéka: a ló, a báránka és a nyúl. 1999-ben helyezték el Ifj. Szabó István által készített „Fundus ámbitusa” előtt lócán üldögélő Mikszáth Kálmán szobrot.

A szomszédos, eredetileg földszintes, ma klasszicista nyomokat mutató kuria tulajdonosa Szontágh Pál volt. Építési éve nem ismert. Mikszáth Kálmán 1904-ben vásárolta meg a hozzá tartozó birtokkal együtt, s az újabb kúria megépüléséig - 1906-ig - ebben lakott. Az épület egyemeletes, a kert felé középrizalittal készült. Főbejárata a főhomlokzat közepén, a lépcsőház bejárata az épület északi sarkán van elhelyezve. Mindkettő kökeretes, egyenes záródású, közvetlenül a keret felett félköríves ablakokkal. A kertirizalitba is benyúló nagyterem teknőboltozatos, többi helyisége síkmennyezetű.

Források, felhasznált irodalom

- Bona Gábor: Hadnagyok és főhadnagyok az 1848/49. évi szabadságharcban, Heraldika Kiadó, Budapest, 1998.
Dr. Borovszky Samu: /szerk/ Nógrád vármegye, Országos Monográfia Társaság, Budapest, 1911.
Fényes Elek: Magyarország geographiai szótára, Pesten, 1851.
Kempelen Béla: Magyar nemes családok, CD-ROM
Kiss Lajos: Földrajzi nevek etimológiai szótára, Akadémiai Kiadó, Budapest, 1988.
Dr. Ladányi Miksa: Nógrád és Hont vármegye, Budapest, 1934.
Magyarország földbirtokosai és földbérlői, Magyar Kir. Központi Statisztikai Hivatal, Budapest, 1937.
Mocsáry Antal: Nemes Nógrád Vármegyének Históriai, Geographiai, és Statistikai Esmertetése, Pesten, 1820.
Nagy Iván: Magyarország családai címerekkel és nemzedékrendbeli táblákkal, Pest, 1857.
Nógrád megye története I-IV. Salgótarján,
Praznovszky Mihály: Horpács, Száz magyar falu Könyvesháza Kht. Budapest
Szinyei József: Magyar írók élete és munkái, Budapest, 1897.
Végh József: Borsosberény, Mikszáth Kiadó, 1997.

FELSŐ GYÖRI
NAGY IVÁN
1824-1898

KOVÁCS T. ISTVÁN

Cibere

Kánikulai melegben érkeztem haza a szülői házhoz. A szomszéd faluban látogattam meg egy öreg néprajzost, akivel a régmúlt szokásairól, őseink életmódjáról beszélgettünk. Sorra vettük, hogy mi minden fölött járt már el az idő, amikre fiatalabbak nem is emlékeznek. Hétfélig napjaimat töltöttem otthon. A huszadik század nyolcvanas éveinek az elején jártunk. Egy kicsit könnyebbedett már a teher a falusi emberek vállain is. Arra voltam kíváncsi, hogy mégis, mennyire? Falum és tájegységünk múltjával ismerkedtem közelebről, úgy utólag. Akkor már városi emberként, pótolva azt, amiről gyermekkoromban nem tudtam. Úgy hagyta ott a mi korosztályunk azokban a kritikus ötvenes években a faluját, hogy alig tudott valamit a múltjáról, értékeiről, ami esetleg marasztaló is lehetett volna. Persze csak akkor, ha sikerül megélhetési forráshoz jutni. Amint beléptem a konyhába, édesanyám felsorolta, hogy mi mindent süített-főzött. Mert, ha én otthon voltam, ő azt választotta a legfőbb elfoglaltságának, hogy a kedvemet keresse. Nem volt nehéz a választás, mert a konyha levegője telítődött már a finom csirkepaprikás illatával, amit mifelénk kunkorgós, nagy galuskákkal készítettek el. Az volt a legfinomabb. Számomra, még a húsnál is kelendőbb. Csupán a húslevesbe főtt nagy szem krumpliról, meg a kifőtt csirkevérrel maradtam le, amit főzés közben, frissen, előételként kaptam meg mindig, kicsi gyerekségem idején.

Ferenc bátyánk, a közeli rokon épp akkor érkezett látogatóba, mikor édesanyám faggatott a kívánságaim felől. Meg is lett kínálva a vendég egy pohár otelló borral, amit köszönettel elfogadott, amint letelepedett a neki mutatott székre. Apámhoz jött, vele volt beszéde. Az ebédhez is invitálták a szüleim, de ő köszönte, s mondta, hogy ne zavartassuk magunkat. Ők már túl vannak az ebéden-közölte. Ettől függetlenül meg-meg ismétlődött az invitálás, mert mindenki tudta, hogy a régi szokás szerint a vendégnek szabódni, a házigazdának meg hívogatni illik. Tehát bizonyítani kellett, hogy komoly a hívás, de Ferenc bátyánkat meg az zavarta, hogy ebédidőben nem illik másnál vendégeskedni. Csakhogy, nálunk ez az idő most kicsit eltolódott.

Az is előfordult persze a régi szegénység korában, hogy mikor a háziak asztalhoz ültek, bezárták a kaput, nehogy a váratlan vendéget kínálni kelljen abból, amiből nekik is kevés jut. Tréfa is származott ebből. Úgy viccelődünk azzal, akivel lehetett, hogy: „Tessék jönni...-menni, míg mi eszünk!”

-Osztán, mi jót ebédelték?-kérdezte apám, csak úgy, a beszélgetés kedvéért.

-Víziciberét-mondta Ferenc bácsi. -A való ebben a melegben.

Elismerő bólintás volt erre a válasz, mindenki részéről. Mert igaz, hogy ha meleg van, könnyű ételeket kíván az ember szervezete. A vízicibere pedig még ugyan könnyű, mert nem más, mint ecetes, cukros vízbe aprított száraz kenyér. El is mondhattam volna az öreg néprajzos barátomnak, hogy bizony, az aratás forró napjaiban nekünk is ez volt a levesünk. Mert ez laktatott is, meg hűsített is. Utána a szalonna, meg ismét a kenyér következett, ha egyáltalán jól esett, meg, ha volt. Mert úgy is volt, hogy nem volt. Dehát biztosan tudja ezt odaát az én öreg néprajzos barátom is. Ezért nem kell neki levelet írnom-gondolnom. Legfeljebb arról nincs tudomása, hogy vannak olyan idős emberek, akik még mostanában is az ilyen kevés tápértékű, silány kosztal érik be. Bár érdemes volna szétnézni a kamrájukban, ahol biztosan kerül más is.

A cibere, a lebbencs, meg a szalonna volt a mindennapos étel aratáskor, mivel az egész hetet kint töltötték a falujuktól messze az aratók, a kaszások és a marokszedők. Legfeljebb, ha tejet vásároltak reggelire valamelyik közeli tanyában, ennyivel oldva a napi koszt egyhangúságát. Ebédet csak azoknak az aratóknak főztek, akikhez a közelebbi földekre, gyalogszerrel is mindennap ki tudta vinni az ételt a gyerek, vagy a gazdasszony.

De lám, mégis, milyen kemény fából faragott emberek voltak ezek a mi régi öregeink! Ő is kiheverte már azt a balesetét, mikor egyik évben a megbokrosodott lovai elszakították az istrángot, s őt magát, a hajtószárba gabalyodott gazdájukat lerántva a szekérről, hazáig vonszolták maguk után a göröngyös kocsúton.

Ferenc bátyánk ezidő szerint már a nyolcvanas éveiben járt. Elnéztem, hogy még mindig frissen mozog. Fényes szárú csizmát hord ünnepnapkor és vasárnap. A fehér ing gallérja sincs kihajtva, a sötét színű mellényt is viseli fölötte, akármilyen meleg van. A kalapot se tenné le, pedig az sem szalmakalap. Maga műveli a szőlőjét, azt a nyolcszáz négyszögölet, ami a nagyapámé volt, s az is kilencvenhárom éves koráig gondozta a gazdagon termő tőkétet.

El is gondolkodom mostanában azon a csodán, hogy számtalan olyan embert ismertem, akit rettenetesen megviseltek az élet viszontagságai, mégis jó erőben érték meg magas életkorukat. Százéves asszony olvasta előttem szemüveggel az újságot. A másik, a születésnapján is tûbe fûzte a cérnát, s értelmesen beszélgetett arról, hogy negyvenéves korától kezdve özvegyen, maga nevelte a négy serdülõ gyermekét. A körülötte állók meg hozzátették, hogy a falubeliek nehéz zsákjait fuvarozta a malomba, s maga emelgette le a szekérrõl. Az öreg igazságkeresõ politikus ismerõsöm, akit minden rendszerben összeverték, vagy a csendõrök, vagy a rendõrök, aztán meg a karhatalmisták, a békésebb idõkben még kilencvenkét évesen is komótosan kaszálgatta az árokpartot.

Ferenc bácsi elbontotta a régi kunyhót, mert porladozott már a vályogfala, s ácsoltatott helyette deszkából másikat. Mert, hát kunyhó nélkül nem kert a szõlõskert. Ott állt az öreg egyszer is, úgy naplement táján a kis építmény végénél, s csodálkozva nézte, hogy én olyankor ballagok a dülõúton, szemben a lebukó nappal.

-Hová mész, Fiam?-kérdezte kíváncsian.

-Hát, csak a gátig, ahonnét nézem a naplementét, mert ilyen szépet a városban nem láthatok-vallottam be õszintén, amin fölöttébb elcsodálkozott. Mert lehet, hogy nem értette, mit lehet nézni a naplementén, hacsak az ember nem azért próbál hozzá igazodni, hogy eljött-e már a hazatérés ideje. Mert, hogy a mezei embernek mindig a nap járása mutatta az idõt, vagy pedig a vonat füttye jelezte. A félõtõs, a félnyolcas, meg a többiek. De, hogy csak úgy nézegesse valaki a naplementét, mint a gyerekek? Hát, ez különös hóbort lehet.

Megálltam hát, egy kis beszélgetésre vele, miközben ránk esteledett és inkább mind a ketten elindultunk a falu irányába.

Ferenc bátyám még akkor is a terveirõl beszélgetett velem, kiváltva az én nagy csodálkozásomat.

A látogatása napján, miközben mi folytattuk az ebédet s apám közben azt mondta;-Kiesett mán az a vízicibere magából Ferenc bátyám. Egyék hát velünk egy kis paprikást.

Ferenc bácsi ismét szabadkozott. - Dehogy is. Nem kell mán sok az ilyen öreg cselédnek-mondta, s derûsen mosolygott a bajsza fölött. Apám is nevetett. Pedig néztek õk egymásra szûrõs szemmel is jó pár évig, mikor az örökségen osztozkodtak. Ferenc bátyámban ébredt fel legerõsebben a vagyonosodni vágyó gazdatermészet. Éppen õ követelte magának a legtöbbet. Nade, évek múltán mindegyikük belátta, hogy rokonok közt nem jó a harag.

Csupán azért, hogy ne szótlanul várja meg az ebéd végét, ami után apámmal a kettejük dolgát jött megbeszélni, egyelőre hozzám fordult a kérdéssel:

-Hát ti, szoktatok-e víziciberét enni?

-Dehogy is.-mosolyodtam el. A feleségem azt sem tudja, hogy az micsoda. Egyszer valami környékünkbeli azt evett otthon, a városi lakásában. A szomszédja pedig megbotránkozva mesélte a házbelieknek, hogy az milyen fukar ember. Kenyeret eszik vízbe mártva.

-Megenné pedig azt a ciberét a városi ember is, ha rájönne az ízére. Én is azt hallottam fiatal koromban az õregektõl, hogy a gyerekes asszonynak sok ciberét kell enni, mert attól megszaporodik a teje.

-A városi ember sörrel hûti magát, mikor melege van-mondtam én.

-Nahát, a sert, azt mink is szeretjük.

-Minden étel jó, ha jó étvággyal eszik-szõlt közbe apám, miközben a csirkecombot majszolgatta.

-Dehát, gyerekkorodban te is ettél víziciberét-ragaszkodott az eredeti témához Ferenc bácsi, hozzám fordulva.

-Ettem hát-válaszoltam. Akkor is, mikor marokszedõ voltam. Méghozzá dupla adagot délben, mert a szalonnát nem szerettem. Este aztán alig vártam, hogy apám a fõzõfára akassza a bográcsot, s hozzákezdjen a lebbencstészta piritásához.

-Nem aratunk mán. Kombány arat mindenütt.-sóhajtott egyet az öreg vendégünk, mintha sajnálná, hogy a forró, nyári mezdõkön nem kell még mindig kaszálnia. Pedig csak az idõ múlását sajnálta, amely megszépíti az emlékeinket. Meg is kell azokat õrizni, hogy viszonyítani tudjunk. Hogy volt, mennyit haladt előre a világ, s milyen régi dolgokhoz érdemes még mindig ragaszkodni, s mirõl kell úgy beszélni, hogy arra már ne kényszerüljünk többé, soha.

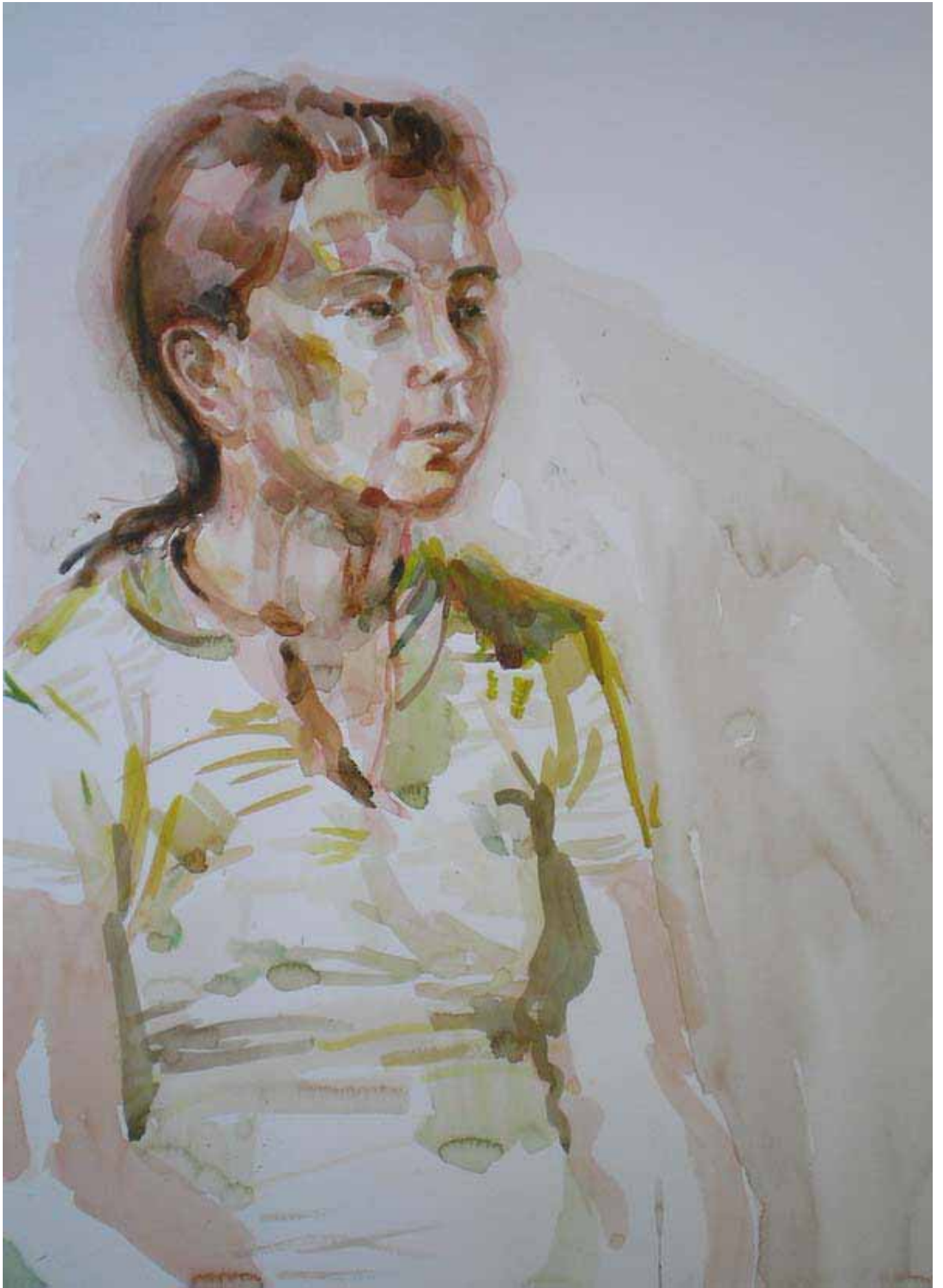
-Hát, most jó világ van-összegezte végül a lényeget Ferenc bácsi.- De, lehet ennek még böjtje is. -mondta az idõs embereknek azzal az ösztönös gyanakvásával, akik azért élnek mértékletesen, mert megtapasztalták már, hogy a jó világ mindig rövidebb ideig tart, mint a rossz.

-Jöhetnek még olyan idõk, hogy jó lenne a vízicibere is!-zárta le a témát az öreg rokon.

SZÁJBELY ZSOLT

Meridián

Az iguána éjszakája...
Lassú réveteg záporból
Horusz kegye mossa a földet
Luna arany tekintetét
homályba vonja a fennség
áttetsző fátyola
Magasztos csönd honol
a fehérre álmodott partokon
Órákat formál némán
vad törvénye díszes tengelyeknek
A kiizadt házak
fehér páncéljára alvó arcokat
festenek kósza koboldok
s a szférák korlátján túl
újból tágult az Emlékek Deltája

P. SZABÓ MÁRIA

A drégelyi mészárszék, 1552

1552. tavaszán a nap csalfá sugarai egy megadó ország fölött ragyogtak. Úgy tûnt, az ezer színben csillogó, lassan tekerődő török anakondát, a poros, halált hordozó magyar utakon senki, semmi nem állíthatja meg. Az élet, a fekete föld tetején, ettől függetlenül mindennapi kerékvágásában örvénylett tovább. Hisz mindent meg lehet szokni, csak idő és ősi szükséglet kérdése. Így volt ez azon a napon is, amikor Oroszi határában, dacolva a vészjósló jövővel, elérkezett a szokásos havi vásár első reggele. Minden hónap utolsó péntekén kezdődött a síkságon a háromnapos sokadalom, majd negyedik napon a lankás, szélfúttá dombok között, odébb az eredeti helyszíntől jóval, baljóslatú kótyavetyével fejeződött be. Itt már a verejtékező, kiéhezett portyázók értékesítették a vásárütésen, vérrel, erőszakkal megszerzett ördögjussát.

Ezen a márciusi napon már kora reggel megtörtént a nyílvetés, így a szerencsésebb kalmárok már jó helynek örültek, a kisebbek pedig próbálták a mocsok lepte gyékényen megosztolni. Mikorra a zászlófelvonás megtörtént, mindenki tisztában volt saját helyével, örömmel, vagy egykedvűen nyugtázta a démoni szeszélyt, melynek köszönhette szerencsését, vagy éppen üresen kongó ellenkezőjét. Már el volt döntve az is, ki hogyan próbálja majd az utolsó vásári napon szokásos vásárütéstől megóvni vastagra dagadt erszényét. Az eszesebb, hájasabb kalmárok külön erre a célra megbízható legényeket tartottak, akik a tele bugyrok jó részével már előbb elhagyták a helyszínt. Persze, nagy volt ebben is a kockázat. Mert mi van, ha a legény megszökik? Vagy mi van, ha a törökök, vagy a magyar katonák fojtják mocsárba, megfosztva dagadt bukszájától. Hiába őrizték tehát az ezer népet lovas vitézek, hiába volt a kalmárok jól forgó agya, a vásárok bizony megrontó gyilkot, rosszvérű férgeket is rejtettek magukban. Tudta ezt mindenki, aki kalmárságra adta a fejét. De tudták a végbeli vitézek, törökök, magyarok egyaránt, élvezetes, ördögi multság a kövér kereskedők zsírjának megcsapolása. A portya, vásárütés, amely a végek vitézinek megélhetését könnyítette, a szomjúsággal kísért éhezéssel szemben, rendszeres, megszokott, véres játék volt ebben a borús időszakban. A Börzsöny északi lejtői, a kanyargós Ipoly mocsaras árterei, fekete, égeres láperdői megfelelő helyszíne volt az ilyen ördögi ténykedésnek. Így azután mindenki izgalommal vett részt ebben a zajos, színes forgatagban, ahol mindig történt valami, ahonnan nemcsak felszerelve lehetett hazaindulni, hanem felpezdült lélekkel, és időnként megnyomorított testtel. A vásár első napján a drégelyi uradalom intézője, Szondy György, és állandóan tűzben égő felesége szokás szerint megjelent egy-két udvaros legény, leány kíséretében. Egy hónapban egyszer szükségessé vált a fűszertárolók feltöltése borssal, sóval, szegfűszeggel, szerecsendióval, citrommal, de sok egyéb, jóféle dolog beszerzése is váratott magára. Hisz itt lehetett lábbelit, ködmönt, süveget, kordovánból készült úri csizmát is beszerezni. Szondyné szerette a kacérkodó, újféle ruházatot, és igaz, hogy a kalmárok szívesen fordultak be az udvarházába, de a zûrzaros sokadalomba kimozdulni mindig jófajta szórakozás volt.

- György! Nézze csak, milyen ragyogó kelméket lehet itt válogatni? – a megszólított enyhe borzongással figyelte felesége pírját, vásárlási lázát.

- Igen. - válaszolta a harsány hangú vitéz, most igencsak halk szóval, bár magában elismerte, valóban szépen kínálja magát a törökmintás selyem, atlasz kelme, a patyolat és a török bagazia vászon. Délutánra úgy fel is pakoltak, hogy az udvari legények-leányok alig bírták cipelni. Otthon azután nagy volt a sürgés-forgás, mindenki kíváncsi volt a vásárfiára. A jó hangulatot csak az a sötét tudat rontotta el, hogy másnap kora hajnalban Szondy Györgynek búcsúznia kellett az udvarház lakóitól, elsősorban szerelmes fiatal feleségétől és alig hatéves legénykájától. A ragyás nyelvektől, és a raguzai kereskedőktől a napokban tudták meg, hogy a pókhasú Ali, budai pasa Drégely vára felé veszi útját, tizenkétezer fős, friss vérre éhezett serege élén. Így aztán a búcsúról akár azt is lehetett hinni, hogy a sors gonosz irigysége folytán végleges. Hisz Drégely várának maroknyi csapata vagy megadja magát, vagy elmegy a fekete, ködös, prüszkölő árnyékvilágba, mind az utolsó szálig. Akár így, akár úgy, a törökök sokasága, vérszomja, egy falatra lenyeli őket. Tudta ezt mindenki, az is, aki búcsúzott, az is, akitől búcsúztak. A sokadalmi jó hangulat így alakult át sirássá, rívássá. Nem szólt sem a férj, sem a feleség, csak percekig ölelték, szorították egymást.

Sára asszony még akkor is görcsbe merevedett, kinyújtott kézzel állt az udvar közepén, amikor Szondy György várkapitány, és alvezére Zoltay János, embereikkel már messze verték az út sárnak készülõ fekete porát. Nem számított már a vászon, fûszer, a talmi sokadalmi boldogság helyét átvette a hideg, fekete szomorúság és a kérdés. Talán csak álom ez az egész, és a török másfelé siklik, vagy a bátor vitézek lehet, hogy gyõzni tudnak?

2.

Sziklavár meredt az ég felé, felhõk közé bújva. Álmos ablakaival várta a vezért. Még az ezerkettõszáz-nyolcvannégy-nyolcvanötös években építették, régóta elporladt kezek. Építtetõje a Hunt nembeli Demeter vérbõ, keménykötésû fõúr volt. Ezt tükrözi maga a vár is, növényvel borított tornyával, omladozó, göcsörtös falaiival. Az idõ vasfoga marcangolta hiányossá. Manapság, Várday Pál érsek szokta itt izzadságát lemosni vadászata közben. Nagy csapattal, nagy hanggal jön, véresen, büdösen, szemében vörös tûz ég. Ha az ember nem tudná, nem gondolná, Isten szolgája az, aki közelít. Amikor nyolc évvel ezelõtt Szondy Györgyöt kinevezte birtoka intézõjévé és a kõfalak parancsnokává, még nem tudhatta, milyen elõrelátó. Csak a bor, a jó kedély, lelkének démonai támogatták döntését. Mostanság, hogy a török kigyómarásra készen erre kûszik, gyilkos lángnyelveket hagyva maga után, látható, bizony bölcs döntés volt. Szondy bátor, becsületos vitéz, nem retenti a halál. Ahogy ott lovagolt emberei között, verõfényes napsütésben a magas, barna hajú, izzó tekintetû férfi, bizodalom járta körül. Hõsnek lett nevelve és most a sorsa beteljesülni látszott. A döntés súlyos, szerelmes feleségét, kicsiny fiát kell magára hagynia, szemben örökös esküjével. Ám esküt tett, mint a pusztuló falak védõje is. Ha élete az ára, akkor is megvédelmezi a reá bízott, mohával, iszalaggal borított köveket. Két eskü között csapdostak, vergõdtek szárnyaszegetten gondolatai.

- Zoltay! Ha felérünk a várba, minden elsõ embert várok a nagyterembe – hangja határozottan csengett, mint az olyan emberé, aki tudja, mit akar, és azt is, hogyan. Gyengének nem mutatkozhat, mert az a keserû véget jelenti. Málladó végét várnak, és szégyenteljes véget mind a férfinak, mind a várkapitánynak.

- Igen, Jó Uram! – a válaszból is kitûnt, hogy emberei bizalmát, szeretetét teljes mértékben élvezi. Nem voltak sokan a vár lakói, de vezetõjük igazi csapattá kovácsolta õket. Esténként tintafekete, morajló ég alatt nemcsak az áment mondta ki, hanem megnyugvást is sugallt emberei felé. Parancsára késõ délután a nagyterem felsõ, sötétbarnás, hideget lövellõ végében úgy tíz-tizenöt vitéz gyûlt össze. A hosszú asztal körül hús, kemény fából faragott, idõ foga által feketére színezõdött szék terebélyesedett. Már szürkült, a helyiséget fáklyák világították be. A hosszúkás terem többi részén a várban élõ vitézek szalmán, állatbõrökön töltötték napjaikat, ha éppen nem kiontható vért kerestek valahol. Itt teltek közösen éjszakáik is, a háziállatok szomszédságában. Lassan az állatokat is beterelték. Az emberek, állatok kipárolgása, fáklyák füstje egy sajátos tömény illategyveleggel árasztotta el a termet. Az otthon illata jutott eszébe Györgynek. Felesége, a gyönyörû, buja fiatalasszony, Sára. Derékig érõ szõke haja, melyet esténként fáklya fénye varázsolt vörössé, gömbölyû feneké, örök mosolygós kerek arca, forró, örökké kielégületlen teste. Mennyire szeret öltözködni! Mennyire szeret tetszeni, kacérkodni vele! - Édes Uram! Nézze ezt a szép atlasz szoknyát. Magam varrtam, hímeztem a lányokkal. És a vállfûzõm? Új divat ez, tetszik kelmednek? Ő pedig a bársonyos szõnyeg mögött felhúzta Sára szoknyáját, mert a gránát, atlasz anyagoknál jobban érdekelte a lábak között megbújó, nedvesen csillogó fészek. És hogy szerette ezt a mozdulatát az asszony! Megadóan, örömmel tárta szét lábát, õ pedig tébolyultan döfködött húsába, mindaddig, míg a nyugtató csend el nem érkezett. Talán újra része lesz benne, talán, ha a hatalmas Jó Isten is úgy akarja! Álmodozásából alvezérének a hangja zökkenette ki.

- Kapitány Uram! Itt vagyunk. – hát igen, az õ hûségos vitézei.

- Tudják Kelmetek, hogy Ali, a budai pasa erre tereli bégetõ nyáját. Nyár közepén janicsároktól, szpáhiktól lesz rikitó, és akindzsiktól, aszáboktól harsogó a vár környéke. Birkavadászatot akar rendezni, és akarata szerint mi leszünk a birkák. De nekünk súlyos, élet-halál harcra kell készülnünk. Sem ezeket a falakat, sem életünk bugyrát nem hagyhatjuk. Észbe kell vennünk, mi az, amivel számolhatunk, mi az, amit meg kell tennünk, mi az, amit meg kell szerezniünk. Zoltay! Hány ember tartózkodik jelenleg a várban? – iszonyatos kérdés, hisz a törökök több mint tízezer lovassal, gyalogossal verik az út fekete porát erre.

- Uram! – az alvezér hangja határozottan csengett, mintha szavainak súlyosságát akarná saját erejével tompítani - A várban tizenhat lovas katona, hatvan gyalogos, egy fõ tüzér, és három éjjeliõr van.

Napokban várjuk a negyven fő vassisakos zsoldost, akit király urunk megígért, lovaikkal együtt. Azonkívül Selmecebánya huszonhat halni készülő katonája is szolgálatra jelentkezett -, nézett Szondyra hűséges alvezére. Kevés bizony, gyomruk görcse is ezt igazolta, de szó nem hagyta el szájukat. Várták a kapitány szavát, de nem volt ehhez semmi hozzáfűzendője neki sem. Tizenkétezeres, jól szervezett, felszerelt, vérszomjas, zsákmányra éhes sereggel szemben száznegyvenhat várvédő, akik közül többen semmilyen gyakorlattal nem rendelkeztek. Olyan hihetetlennek tűnt, hogy egy pillanatra akár tébolyult álmom is lehetne. De nem álmom volt ez, hanem véres valóság. Talán, ha a gyilok lenne elegendő! Talán, ha a vár jó állapotban lenne, talán, ha tüskével borított sziklafal teremne az ellenséges sereg elé, talán, talán akkor még a jövőt is számba lehetne venni.

- A hópénz megint késik! Türelmetlenek az emberek! Most kint van ugyan húsz legény vásárütésen, de ha az erszények nem telnek meg pénzzel, ínséges idők jönnek ránk – jön a baj csőstül.

- Tudom. – vakarta szakállát gondterhelten az úr – Levelet írunk a királynak. Ferdinánd tudja, hogy segítenie kell, ma a magyar haza az ő országa. Kérünk fegyverzetre, ruhaneműre valót is.

- Holnapra számba veszem a fegyverállományunkat. Bárhogyan legyen is, tartalék szablya, kopja, íj, tárcsapajzs mindig elkel. – valóban, az alvezérnek igaza van.

- Megíródik a levél is, és aztán bízunk urunkban, Ferdinándban, de előbb az Istenünkben. – Szondy hangja fáradtan csengett - Reménykedjünk, a vészjóslás el is jut a király kezébe.

3.

Eljött a lelkem, testem dermesztő éjszaka, maradtak a ködös, megválaszolatlan kérdések. A fáklyák lassan elvesztették fényesítő erejüket, alvásra csendesültek az emberek is. A surrogó csendben csak Szondy György egyik kedvenc apródja, Libárdy énekelt halkán, mígnem a dalolás is elhallgatott.

Édes álmom libben könnyű szárnyon,
Csöndes éjjel szemedre szálljon.

A hatalmas hodályt a sötét, ezüstös égből lassan kibújó hold sárgás fénye világította meg. Időnként egy-egy hangos horkantás törte meg a csendet, és az ezt követő mocorgás. Zizegett a száraz szalmavánkos minden mozdulatra, de nem zavart ez senkit. Hajnalban, amikor a halódó holdat óvatosan készült felváltani a nap, lassan ébredtek a háziállatok. Nem hagyták gazdáikat sem sokáig heverészni. A soros vitéz kihajtotta őket, kivéve a teheneiket, mert azok kint töltötték az éjszakát a szállás előtt, és tüzelő, teli tőggyel várták már a szakértő, ütemesen ringó kezeket. Vince, az éjjeliőr gyors mozdulatokkal megfekte őket. Ekkorra már a nyúlós sötétség is teljesen átadta helyét, és reggelire friss, szinte tőgymeleg tej várta az ébredő vitézeket. Szondy hamar lenyelte a maga adagját és a hozzá járatos kenyeret. Igyekezett, mert mozgatta a felelősség.

- Hé, fiam! Gyere csak! – szólította egyik komolykodó legénykékét.

- Igen, uram! - pattant a vidori kis apród, Sebestyén. Kilenc éves, szőke, vékonyka fiúcska. Az anyja bízta rá nevelését, azzal a kéréssel, hogy fiát minden rossznyavalyától, bajtól megóvja. Nagy felelősség ez, hisz az anya dobogó szívét vágja ki, ha baja lesz fiának.

- Levelet írunk a királynak, hozd gyorsan a hozzávalókat. Sürgött, forgott a kis vidori, és máris kezdődhetett a levélírás. A várkapitány jól képzett ember volt. Nemcsak a hároméves kisiskolát végezte el, hanem a négy év városi iskolát is. Nyögve nyelve tanult, mert jobban szeretett volna már gyermek fővel is vitézkedni, azonban a szülői erőszaknak meg volt az eredménye. Jól tudott latinul, magyarul írni és olvasni, ismerte a grammatikát, tanult retorikát, filozófiát. De legfőképpen fürge észjárással gondolkodni tudott, és erre most nagy szüksége is volt. Igazán jól sikerült, illedelmes, de határozott levelet kanyarintott Ferdinánd őfelségének. A nagyteremben még javában tartott a reggeli zsvaj, még a várbeliek szokásos napi élete el sem kezdődött, amikor a forró viasz elnyelte a vári pecsét mintáit.

- Zoltay! Gyorsan indítsa kelmed útjára ezt a levelet!
- Azonnal, Uram!
- Majd készülnünk kell a mai párviadalra! Ki fog kiállni? Azután a portyázást is meg kell szervezni. Ki lesz a csata vezetője?
- Ábris, és Demeter vitézek lesznek.
- Mind a ketten nagyon fiatalok. Korai még ilyen fontos feladattal megbízni őket!
- Ők szeretnének tanulni, Uram. Ez egy jó lehetőség mindkét ifjoncnak.
- Rendben van, akkor mehetnek.
- A bajvívásra jelöljön ki ötven főt, és György vitéz lesz, akinek farkasszemet kell nézni az idegen pallossal. Én is kilovagolok velük, és velem jön kelmed is.
- Igen. – ennek ugyan nem örült az alvezér, de nem volt mit tenni.
- A hitlevélben György lett bajvívóként megjelölve, a bajvívás eszköze a pallos, ehhez bivalyerő szükségeltetik. Kelmed, meg Gyulaffy a párbajsegéd. A tét éppen egy havi fejpénz.
- Tudom, Uram – válasza közben Zoltay borvörös köpönyegét igazgatta. Hiú ember volt, jólehet, még csak messziről látott asszonynépet. Mert igaz, a harcban, gyilkolásban jeleskedett, de amikor egy ringó fenekű, forró szemérmű asszonyszeméllyel került szembe, a hős vitéz elmenekült. Mondogatta gyakran, nem hagy ő özvegyet, árvát erre a szegény országra. A vár védői azonban nem imádkoztak hiába. A mai nap teljes győzelmet jelentett. Jól sikerült a kótyavetye is, tele lett a bugyelláris, és a párviadalon is a magyar vitéz győzedelmeskedett. A halványan pislákoló reménysugár ugyan nem tudta a vészes aggodalmat teljes mértékben elüldözni, de mindannyian jó ómennek tartották. A vár kapitányának gondolatai azonban már messze jártak. Féltőn gondolt Magyar Jánosra, aki a királyhoz indult alázatosan sürgető kérelemmel. Tudta jól, ha nem kapnak segítséget, teljesen reménytelen a helyzetük a majd százszoros túlerővel szemben. Semmi nem lesz, ami megóvja őket a halál karmaitól.

4.

Magyar János gyors iramban indult a királyhoz. I. Ferdinánd azonban nem fogadta a vitézt, ezért csak a bécsi Magyar Kancelláriában tudta leadni fájó kérelmét. A kedélyes kancellár jó szándékkal segíteni akart. Őszintének látszó ígéretet tett, amint lehet, első, sürgető dolga lesz a levelet átadni a koronás főnek. János egy kicsit ugyan elveszve, gyengécske bizalommal fogadta a mosolygó ígéretet, de nem tudott miegyebet tenni. Visszafordult az elátkozott drégelyi várba. Hazafelé is sebes volt az útja. Néha állt csak meg ereje fogytán pihenni, akkor is igen rövid időre. Hajtotta a hír, lova lábát nem kímélve igyekezett. Éjfél utött az óra, amikor holdvilág kísérte útján a vár sötétlő kapujához érkezett.

Rögvest a várkapitány elé sietett, beszámolni útjáról. Látszott holdfényben mosolygó arcán, hogy sikeres útról tért vissza.

- Kapitány Úr! A levelet a bécsi kancellárián tudtam leadni. Kancellár úr ígéretet tett arra, soron kívül eljuttatja a királyhoz.
- Hát ezek után a király kezében van sorsunk. Majd elválík. Bízunk Öfelségében! – magában pedig azt gondolta, ha nem lesz segítség, száznegyvenhat ember biztos temetői lesznek ezek a koszlott falak.

Másnap délelőttre megérkeztek a zsoldos katonák is. Harsogó volt az öröm a várban. Az újonnan érkezettek jól felszerelt lovasok voltak. Acélsisakjuk csakúgy felelt a lassan félidőben járó napnak. Lovaik jóllakottak, szép formájúak. És a vitézek! Jól megtermett, tagbaszakadt zsoldosok, szőkés hajjal, erőteljes vonásokkal. Igazi győzők, gondolták magukban a várban éppen tevő-vevő éjjeliőrök, ifjanc várkatonák.

- Ez igen!
- Ezek aztán vitézek! – hallatszott innen is, onnan is. Volt, aki sajnálkozott.
- Na, ezek sem tudják, mire vállalkoznak!
- Innen a zsoldjuk nem megy haza! – Hát igen! A várbéliek is csak elképzelni tudták, mi vár rájuk, de ez a képzelet nagyon messze esett a valóság fekete leplétől. Még csak hideg fényű máglya körül kalandoztak gondolataik, a halál valódi szárnyuhogása odébb volt. De eljön az is. Mocsoklepte földön fölējük száll a mindent felkavaró, örök sötét éj. Hubert, a megtermett zsoldosok szögletes, keménykötésű vezére Szondy György elé igyekezett. Szomorú, gyászos hírrel kereste meg az amúgy is ezer gonddal terhelt várkapitányt.

- Uram! Nem várható segítség a királytól! Biztos cimborámtól tudom, hiába volt a jó szándék, lustán nyíló ajtók között elveszett a kérelem.

- Akkor pedig lehetetlen dolgunk lesz. - Arca sötéten borús mindkét beszélgetőnek. Érzik mindketten, a gyászos falak temetővé válnak.

- Maradunk, Uram, és nagy bajában, a bajban lévők mellett leszünk -, mi tartotta mégis itt a negyven zsoldost, azt csak a jó Isten tudta. Lehet, éppen randevújuk volt a kéjelgő halállal, már jó előre eltervezve. Késő délutánba fordult már a nap, amikor az égen sötét, viharos felhők kezdtek el gyülekezni. Még a földöntúli természet is úgy döntött, süvítve rúg egyet a komor napjait élő, málladozó várfalakon. Hatalmas orkán, ezerfelé csapkodó villámok nagy pusztítást okoztak, nemcsak a kövekben, hanem az amúgy is borúlátó lelkekben. A vár lakói a fázós, romboló, babonás éjjelt szinte végig éberem töltötték. Másnap korán a kapitány hívó szava próbálta a vért felpezsdíteni elgémberedett tagjaikban.

- Vitézek! A falakat, és a tornyot meg kell erősíteni! Huszonöt lovas menjen a falvakba segítségért, szerszámokért, szakemberekért, egy szekér pedig anyagért.

- Igen, Uram! – és a jelentkezők már indultak is.

- Zoltay! Négy emberrel járja végig a falakat, mérje fel hol, mekkora a kár, és sürgősen jelentse.

- Igen, Uram!

- Hubert vitéz! Kétszer hús emberrel induljanak portyázásra! A török már nem messze jár, próbáljanak foglyokat, nyelveket szerezni.

- Igen, Uram!

- Tíz ember pedig a fegyvereket nézze át, élesítse, javítsa, a maradék lőport helyezze biztonságba.

- Igen, Uram!

- Isten legyen velünk!

- Ámen! – így azután mindenki csekély bizodalommal felvértezve, de gyors lábakkal indult kijelölt feladatának elvégzéséhez. György is dolgára ment, és levelet írt szerelmes feleségének.

Levélírás közben bizsergett a vágytól egész teste. Istenem, ha még egyszer, utoljára meghághatnám fehér ülepét, örökké lucskos szemérmét... álmodozott magában.

- Jajj! Uram! Folytasd még! – szinte hallotta Sára nyögdecslését, melyet a függönyön túl az egész háznépe is hallhatott. Ő volt a leghangosabb asszony éjszakánként a közös, nagy helyiségben. És amikor ölének szorító mozgásával szinte megfejté, maga volt a gyönyörteljes száguldás a megnyugvás felé. Így azután levele lassan íródott, álmodozás rabolta el az időt tollszárától.

Másnap délelőtt lélekszakadva rohant a kapitány elé az egyik ōr.

- Uram! Uram! Itt a török! Itt a török! – hangját visszhangozták a várban élő vitézek, és a vár falát javítgató falusi mesteremberek.

- Mindenki a helyére! A mesterek sürgősen hagyják el a várat! – ordította Szondy György. És elkezdődött az ōrületos kapkodás. Izzadt testek, remegő kezek próbáltak kellő elszántságot felszívni a már sokszor letepert, de újraéledő emlékekből. 1552. év, július hatodik napja. Elkezdődött száznegyvenhat ember élet-halál harca, eljött a mindent megrontó, keserű vég. A nap, melyre évszázadok múlva is emlékeznek majd.

5.

Valóban, a törökök sátorverői, mint a halálmadarak, megjelentek. Ez azt is jelentette, utánuk nem sok idővel érkezik maga a sereg. A sátorverők csapata azonnal munkához látott. A vár alatti fennsíkon és az Ipolysági oldalon kezdtek hozzá az ezer színben pompázó sátrak felállításához. A legnagyobb, a budai pasáé, egy magaslatra került. A sátrak, ha nem a harcot jelentenék, akár szépek is lehetek volna ezer színükkel, így mint megfagyott színes pillangók, lassan ellepték az egész tájat. Késő délutánra végül megérkezett a sereg is, hangos zenebona kíséretében. Olyan volt, mint egy ezer pikkelyes óriáskígyó, lassú, éhes és félelmetes. Az óriási emberáradat szétterpeszkedett a vár körül. A lovas szpáhik tűntek fel először a sátrasok után. Gyönyörű ménjeik, fegyvereik, a kopja, kard, jatagán, félelmetessé tették őket. Vértürdő, kirabolt helyiségek követték lábuk nyomát. Majd gyalogok, a janicsárok következtek, és végül az ezer színben, kopott, feslett ruházatban az akindzsik, és az aszábok, a törökök alja népe.

A vár alatti hatalmas réten fű nem maradt állva. Zaj, bűz, rothadás, halál, gyötrelem, mint kísérők vígan játszadoztak, hisz itt a konc már várta őket. Mocskos világ! Mint mindig, amikor a másé kell! Ahogy a csillagok megjelentek az egyre sápadtabb égen, ahogy a félhomály, köd belepte a vár alját, úgy kezdtek el a tábornokok ezer, meg ezer fáklyaként világítani. Lassan, a bográcsokban rotyogó piláf fűszeres illata betöltötte a füledt, nyári levegőt. Már feketén gyászolt az ég, amikor Ali pasa a sátrába hívatta bégeit.

- Várom javaslatotokat! Hogy kezdjük el Drégely várának eltaposását? – hangja lágyan, negédesen csenget, mintha nem is emberek mészárlására készült volna.

- Mi nagy urunk, Ali pasa! Küldj követet a gyaur várba. Gyáva nyúlként zavarjuk el őket! – a pasa gondolkodva nézegette legkitűnőbb embereit, a színes szőnyegekkel barátságossá, kényelmessé tett, füstölőkkel illatosított hatalmas sátorban. Gondolkodott egy darabig a török hatalmasság, magyarok átka, majd mézédés hangja kimondta a tennivalót.

- Ruzstem bég! A te feladatod lesz a falak közé eljuttatni felszólításunkat, megadásra. Holnap korán reggel ez legyen az első dolgod!

- Igenis! Megteszem, mindenképp fölött álló pasa! Felszólítom a gyaur kapitányt! Adják meg magukat! Adják meg magukat kegyelemre, hisz a várat úgysem menthetik meg. – Halk zene szólt Ali sátrában, az est további részét beszélgetéssel, szórakozással töltötték. Amikor teljesen leszállt a sötét, a tüzek is csak haloványan pislákolnak, elcsendesült az emberek sáskahada. Másnap hajnalban elment az üzenet a várba. „Adjátok fel a várat, nyissátok ki a kapukat, és békében elvonulhattok, a legmagasabb budai pasa biztonságot ígér nektek!”. A válasz csak egyetlen „nem!”. Csengettyűzz össze Istenem, fiaidnak elég erőt!

- Óh! Magasságos Ali pasa! Szégyenteljes gyaurok még szégyenteljesebb vezére azt üzenté, hogy nem! – hajbókolt vörös képével Ruzstem bég Ali pasa előtt. A pasának szederjes lett az arca, hisz arra készült, pillanatok alatt övé a vár, és felkoncolva a rusnya várvédők. Akkor a koncvértől pirosuló mezőn büszkén vonul be a nyári felhőkbe burkolt, ég felé meredező sziklavárba. Ehelyett most sáncot építhet, ágyúzhat, esetleg sok igazhitű is a halálra bámulva felreped, s meghal.

- Készüljenek a sáncok, és kezdődjön el a bégető birkaakol kiürítése! – a pasa hangja most nem szelíden csengett, hanem mint egy kutya ugatása, hagyta el mézzel édesített száját.

- Igenis, nagyfényességű Pasa! – rögvést nekikezdték a sáncok ásásának, ostromtetők készítésének. Az elkészült sáncokban négy nagyobb faltörő ágyút, hat közepes skorpióágyút helyeztek el. Még alig kelt fel a nap, a janicsárok, szpáhik ezrei kötéllként feszült izmokkal várták, hogy megforgathassák kezükben a napon csillogó jatagánt. A vár körül egy sáv mohos, szömörccés, tüskés fal, gyenge zöld védelem a polippá terebélyesedő anakonda ellen. A koszló várfalak mögött száznegyvenhat halálra készült vitéz, védelemnek kevés, de a rikító győzelemhez sok. Tudta ezt a pasa is. Tudta ezt Allah is, a törökök Istene. Szánakozva nézett le a forró nap mögül a csöppnyi területre. Ő már tudta, akár a magyarok Istene, nehéz szülés következik, mert a következő, a világmindenséghez képest röpké órák vajúdása, haló poraiban is hősöket okád az ingoványos fekete földre.

6.

1552. július hetediké, reggel. Megindult a törökök mindent megsemmisítő támadása. Hörögtek az ágyúk, egymás után sorban okádták roncsoló golyóikat a gyenge palánkfalak és a vár árválkodó tornya felé. A vastag fagerendák rövid időn belül pusztító tüzet fogtak. A szörny, az ezerfejű sárkány semmit nem kímélt. A déli oldal magas kaputornya rövid időn belül halálos omladék lett, maga alá temetve Zoltay Jánost, Szondy alvezérét. Sírja fojtogató, mint a füstölgő kén, szemfödele tintafekete, morajló vész. Sápadt fényű szeme már csak a sikoltozó, vijjogó halálmadarat látta. Ám a védők mindaddig, amíg a vár gyenge palánkfala ezer sebtől nem lett szakadozott, tépett foszlányú ruha, visszaverték az ellenség gyalogos támadását. Az öreg falak azonban nem sokáig tudtak ellenállni a roncsoló, félelmetes ágyúgolyóknak. A várvédők lassan a sziklameredély felső várába szorultak. Ali pasa büszke lélekkel figyelte az eseményeket.

- Megálljatok, gyáva kutyák, lelketek lassan bolyongani indul, testetekből mindjárt férges isszák a vért! – mosolya sátánt idéző, félelmetes, vértől csöpögő.

- Hozzátok ide Márton, Oroszi papját! – szolgálai hanyatt-homlok rohantak Mártonért.

- Márton pap! Menj fel a várba, vidd el a várkapitánynak második üzenetemet. Nem akarom teljesen elpusztítani ezeket a kőbor kőfalakat, és bátor védőit sem.

- Igen, magasságos pasa! Elviszem kegyelmes üzeneted, és egész úton imádkozom, a vár védői okosan döntsenek! – a pap török szokás szerint háttal farolt ki a pasa sátrából, magában pedig egyáltalán nem Isten szolgájához méltó gondolatai voltak. Amikor a vár fala alá érkezett, hangosan kiabált fel a vár védőinek.

- Ali, a budai pasa, a törökök vezére üzenetet küldött nektek! Hallgassátok meg!

- Gyere, Márton pap, békében! – azonnal a vár kapitánya elé vezették.

- Hallgatlak, Márton pap!

- Uram! Ali, budai pasa mézzel teli, felmentő üzenetét hozom. Nem akarja teljesen tönkretenni a várat. Megvédeni nem tudjátok, legalább őrizzék meg kőfalait a további rombolástól! A pasa Allahra ígéri, szabadon és épen elvonulhattok! Adjátok meg a várat, ne váljon az enyészet vacsorájává!

- Tudom, magadtól nem jöttél volna! Várj türelmesen, amíg az emberekkel döntésre jutunk! – komolyan csengett a vár kapitányának hangja, tudta, itt nincs tét, csak halál és halál között választhatnak.

- A nagyteremben várok mindenkit! – szólt oda két apródjának, azok rohantak körbe a váron.

- A kapitány a nagyteremben vár mindenkit!

- Jöjjön mindenki a nagyterembe, a kapitány parancsa! – így azután gyorsan gyülekeztek az emberek. Alig telt el fél óra, mindannyian ott álltak Szondy előtt, némán, várakozva.

- Márton, Orosz falu pásztor, a török birkák vezérének, Ali pasának üzenetét hozta. Ha feladjuk a várat, szabad elvonulást ígér az álnok szavú nagyúr. Vitézek! Az ocsmány török mindeddig megszegte szavát.

- Uram! A török szava mézesen cseng, de szavai mögött hamisság rejtőzködik.

- Hátha most betartja a szavát!

- Hátha tovább élhetünk! A várnak már most vége!

- A zsoldosok menjenek, de mi magyarok maradjunk!

- Azért jöttünk, hogy a várat védjük! Maradunk! – Hubertnek, a zsoldosok vezetőjének hangja erőteljesen csengett, emberei fejüket lehajtva hallgattak. Nem szólt többet senki.

- Hozzátok ide a két fogoly béget, adjatok rájuk drága ruhát! – négy várvédő elindult a foglyokért. Senki nem értette, mit akar a várkapitány, de kérdezni nem merték. Szondy odaintette magához két kis apródját, Libárdyt és Sebestyént. A gyerekek lehettek úgy kilenc-tíz évesek, remegtek, mint a nyárfalevél, amikor odaállította őket a két török közé. Két aprócska jövő, két aprócska élet a következő századok részére.

- Márton pap! Elküldöm Ali pasának ezt a két foglyot, és a két kis embert. Kérem őt, a foglyokért cserébe neveljen vitézt ezekből a kicsiny férfiakból, Libárdyból és Sebestyénből. Azt is üzenem neki, hogy addig védjük a várat, amíg ereinkben a vörös vér csordogál. Addig, amíg a talaj véráztatta nem lesz, és addig, amíg a levegő számunkra is elérhető lesz. Addig, amíg látunk és hallunk, és addig, amíg mozdul bármelyik testrészünk.

- Átadom üzeneteket kapitány! Isten legyen veletek! Imádkozom értetek! – nem volt több mondanivaló, így a pap és a négy ember elindult, le, a fagyott csendből a nyüzsgő sokaságba. A vár lakói pedig készültek a halálos összecsapásra. Minden értéküket kihordták az udvarra és felgyújtották, lovaikat leöldösték, ünneplő ruhában imádkoztak Istenhez. Kérték őt, haláluk legyen gyors, fájdalommentes. Családjukat segítse a Mindenható, elkövetkező, árva éveikben. Mikor ily módon leszámoltak földi létükkel, kiálltak a vár kapujába, alig százan, a tizenkétezres ellenféllel farkasszemet nézve. Késő délután volt, az ég is szinte gyászolt. Úgy borult rá a hős kis csapatra, szinte védelmezően, de nem volt, ami megvédhesse őket. Sorsuk eldőlt. Testükért eljött az enyészet, lelkük messze libbent előre. A törökök úgy csaptak le rájuk, mint ezernyi villám az égből. Harsogtak az ágyúk, repkedtek a nyílveszők ezrei. Szondy már féltérden küzdött, mert térdét ripityává szaggatta egy golyó. Amikor Rusztem bég egy dühös mozdulattal levágta fejét és kardja hegyére tűzte, a török gyilkosok diadalordítást hallattak. Rövid ideig tartott a halálra szánt küzdelem, a földet a várvédők vére festette vörösre. Ali pasa egy darabig farkasszemet nézett Szondy György kardhegyre tűzött fején a tágra nyitott, dermedt szemekkel.

- Rusztem bég! Ez a várkapitány nem akarta gyáván elkerülni sorsát, hősként vonult a halál kapuja felé, testének adjuk meg a hősnek kijáró tiszteletet. És akkor a győző díszes pompa között eltemette a legyőzöttet. Nem maradt magyar, aki imádkozhatott volna a halottak lelki üdvéért. Így csak a fák, a levelek, a fűszálak, az arra rebbenő madarak, meg maga az ég sóhajtott egy imát az elveszettekért.

„Apadjon el a szem, mely célba vevé,/Száradjon el a kar, mely őt lefejezte;/Irgalmad, oh Isten, ne légyen övé,/Ki miatt lön ilyen kora veszte” (Arany János 1856)

BEMUTATJUK

Végh Tamás versei

A n y a

Már majdnem felnöttem,
mikor elköszöntél
egy novemberi délután.
Azután csend lett,
tövises magány.

Harminc november, karácsony,
porladó levélen bogárnyi álom.
Akaratlan akarások,
tétova látomások
sora sorsom azóta,
mióta
verssé nőtt álom-virágok
angyala lettél.

Megintesz, tudom, oly szelíden,
ahogyan fészken ébred a fecske,
oly türelemmel, miként éltél.
Megáldasz engem,
s csöndülő szemmel kéred:
Most ne engedd el
a párod kezét!

Fiad, látod, hajlik szavadra:
könnyeit kézfejebe törli,
makacs bánatát
bakancsba fűzi,
jó szorosra húzza,
ha elindul újra.
Homlokodra csókot ad
majd, ha visszatér.

Centenárium után

Egykedvû, szabályos nyugalommal
indulnak vonataink a pályaudvarról,
 hogy elvigyenek minket
 roppant fontos céljaink felé.
 Éveink intenek utánunk,
 és Te újra a peronon állsz.

Időd lejárt, szabályos portréd
visszakerül a tantermek falára.
Visszatérsz az irodalomtörténetbe,
 mi új évfordulók után nézünk,
 s fel sem fogjuk tiszta ésszel,
 hogy megint itt volt a lehetőség:
szembenézni, vállalni, nem tagadni.

Petőfi is fiatalon elment,
 magával vitte forradalmait.
Ő már akkor sejtette az igazságot:
 hősibb halni, mint élni itt.
Te is úgy hagytál el bennünket,
 hogy nem kértél
és nem kaptál a sorstól kegyelmet.

Soha nem vetted el, ami járt néked:
 elismerést, szerelmet.
Mégis nekünk adtál mindent,
 mi igazodni kellett:
 tökéletes ars poeticád,
 fénylő, tiszta lelked.

A peronon állsz búcsút intve.
Egy másik vonatra szállsz majd fel.
 Legyintesz végül,
 úgy szállsz majd felettünk,
 hogy észre sem vesszük,
 ha a fellegekre nézünk.

2005.november 24.

Csepeli impressziók

Ahogy
a rozsdamarta évek
ócska fogaskerekei
átcsikordulnak
a leharcolt épületek között,
s még továbbviszi őket
a lendület emléke

a falak
rég fűbe haraptak,
amit ma nem használ
a praktikus ész,
- hiába volt egész-,
elporlad, odavész,

jön az új, a mindig új,
nem a tegnapiak,
de a mániák,
nem a jövőnek
csak a mániák,
szerencsére
Stonhenge kövei még állnak,

jó tudni,
hogyan az ember egyszer
betöltötte szerepét...

Emlék

Földre hullott darabokban
még pendül a nyár.
Madár tolláról
utak pora leperreg
s az ég harangja felkondul
a megsebzett csillagokig.

Visszacseng minden szó.
Újra derengenek mozdulatok.
Csigaházból csigaházba
búvik előlünk az idő.
S vele dacos megváltásunk.

A p a

I.

Tegnap velünk volt még.
Mindegyikünkkel
külön fogott kezét.
Sóhajtva szólt, keveset.

Ma már csak a csend tapintható:
reszkető hiánya tökéletes.

II.

Ennyi, fiú. Továbbmegyünk.
Görbülő kövek morzsolódnak
lassan ujjaink között
csend-zajosan.

Eggyé válunk az idővel
csodát hazudva magunknak
e korszerű döbbenetben.
Továbbmegyünk.

III.

Volt idő, hosszú, szeretetlen.
Akkor csak jelen voltunk
szótlanul egymás mellett.

Hamar elragyogott
az a néhány
kegyelmi pillanat,
amikor feltételek,
kényszerek nélkül
elfogadtuk egymást.

Magam vagyok most.
Szeretném, ha megáldanál.

IV.

Sikoltó visszadöbbenés,
hallgatag emlékezet:
szeretted s nem feleltem.
Hiába szólnék. Távolodsz már.

Hiába látlak álomban,
ahogyan a kivágott fa
törzsére dőlsz.

Öleled, hoznád be
az udvarra, a házba,
de nem bírod egyedül,
alig kapsz levegőt,
csak intesz nekem
türelmetlenül.

S én rohanok feléd:
ismét itt vagy velünk!

V.

A hely, ahol dolgoztál, éltél,
persze megváltozott.
Ám, mi mostanában azt is
fejlődésnek látjuk,
ha múltunk eltűnik nyomtalanul...

VI.

Csendes a temető.
Sírodnál mécsesünk
egyenes lánggal ég.
Istenem!

Miért nem segít
az emlékezés?!
Hova távolodsz, Apa?!

Súgd fülembe
utolsó tanácsod,
amit én, a makacs,
örök gyerek
végre megfogadnék.

Ma már tudom: ha némán is,
ha viszonzatlanul is,
ha fájdalmasan is,
de szerettél,
szerettél mérhetetlenül!

Tudtad előre:
gyászában az ész
soha nem jut tovább
közhelyeknél,
fekete-fehér-szürke

márvány sírköveknél.
Csak áll ostobán,
ha a szív-émlékezet
harangja utolsót kondul.

Míg élek,
szívem, agyam
emlékezik Rád.
Én nem feledek.

VII.

Azt mondtad mindig:
"számíthatsz rá,
sarkadban jár folyton,
munkamániás.
Acél fénye villan
jéghideg éjszakán,
sohasem törik el
a kaszanyél.
Ne érjen váratlanul,
ha megtalál.
Készülj erre, míg élsz!"

VIII.

Elnézek a város felett,
elnézek a falu felett.
Morcos, sötét szelek hajtják
a decemberi égen
a tébolyult fellegeket.

Karácsony angyala
oson mellékutakon.
Egyedül jár,
csikorgó lépte visszhangzik
a hómarta domboldalon.
Társául szegődtem,
s most arra ballagunk,
ahol még nincsenek nyomok.

Fel, fel meredek utakon!
Régi templom árnya
a lámpafényben.
Előttünk keresztet,

mögöttünk az éj,
alattunk a házak.
Sírodon a csonka méceses
még mindig
egyenes lánggal ég.
Hova távolodsz, Apa?!

Karácsony angyala
eddig hallgatott.
Ám ebben a percben
gyermekkezét
vállamra téve így szólt:
„Veled marad mosolya,
életedben emléke rezdül,
de most el kell engedned Őt,
különben elsodor a fájdalom.”

Elnézek az utak felett,
hazaindulok.
Ma már senkivel
sem találkozom.

Végh Tamás önmagáról:

Kisgyermekkorom óta mindig szerettem olvasni. A könyvek szeretetét és megbecsülését édesapámtól, az érzékenységet fiatalon elhunyt édesanyámtól örököltem. Írni úgy 15-16 éves korom tájékán kezdtem, gimnazista koromban. Első verseimet osztálytársaimnak, barátaimnak mutattam meg. Ezek közül már csak néhány van meg. Tulajdonképpen azóta több kevesebb rendszerességgel, folyamatosan dolgozom, barátaim szűk körén kívül... az íróasztalfióknak. 2005-ben léptem először nyilvánosság elé. A József Attila emlékére írott egyik versemből közölt részleteket az Isaszegi Hírek c. helyi újság, illetve a Pusztaszabolcsi Híradó. Ebben oroszánrésze volt Fodor Miklós barátomnak, a Túlpart együttes vezetőjének, aki biztatott, de nem sajnálta tőlem az építő, kritikai szót sem. 2006-ban létrehoztuk az Életfa c. független irodalmi és művészeti elektronikus magazint, ahol több kevesebb rendszerességgel azóta is jelennek meg írásaim. A párom és barátaim biztatására összeállítottam egy verseskötetet is, de kiadót sajnos még nem találtunk hozzá. Itt tartok jelen pillanatban. Még élek és dolgozom. Röviden ennyi.

(A fentebb említett Életfa című lap megtalálható a www.eletfa.uw.hu oldalon. A Szerk.)

SZŐKE MÁRIA-MAGDOLNA

József Attila verse

ha feltörted a zárat
tudod már nincs bocsánat
ki félremagyarázhat
ezerszer meggyalázhat

éhes gyermek ha lázad
kit érdekel hogy fázhat
idegen ujjak rántják
halálod madzag táncát

ha bábu vagy szeretnek
ne imádkozz eretnek
ne csókolj ravatalon
a múlt már nem hatalom

s ha jóllaknak az Ebek
kihunynak istenszemek
keresztet ácsol bakó
véred már oda való

táncparketten a Sátán
pokoli kéjes táncán
eljátszottad az élted
utolsó menedéked

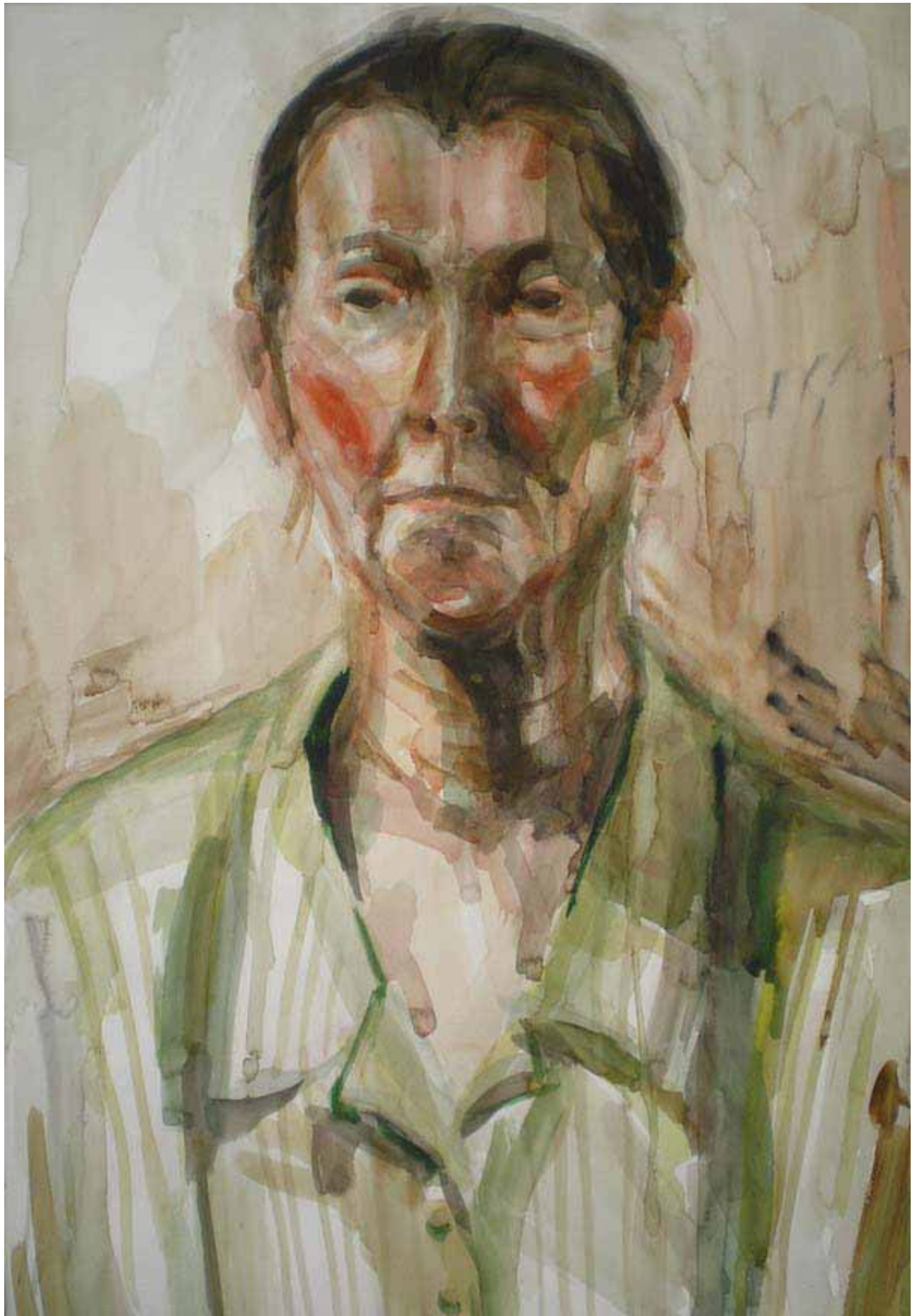
szerettél vón' szeretni?
fájdalmad eltemetni
láttad még kormos hitben
szívedet tiszta ingben?

daloltál fegyvereknek
ugattál fellegeknek
nótáid pénzért szólták
parázna templomszolgák

életed nem bocsátott
Isten is hazavágott
kaptál szobrot és szólót
sok cifra hazugságot

holt bálvány vagy: szeretnek
így higgy az embereknek
ha feltörted a zárat

tudod már nincs bocsánat

SZOKOLAY ZOLTÁN

ELSŐ JELENTÉS

és töltöttek, és veregették vállam,
gyerünk, Zoltán, igyál velünk bátran,
napfény vibrált a függönycsíkozásban,
és koncentráltam, hogy arcukat lássam,
de szédültem, és azt figyeltem már csak,
hogy szavaimmal senkinek se ártsak,
aztán hanyatt a zúgó hallgatásban,
imént reggel volt, most már délután van,
s halántékomon alvadt vért találtam,
Baján, a szigeten, egy szállodában,
csuklómat egy csőhöz bilincselte
a BM állambiztonsági szerve,
és hagytak ott feküdni mind a hárman,
és röhögtek: „majd megnézzük, hogy élsz-e”,
de ennek is már 20-22 éve,
nem panaszképp, csak általánosságban
említem most, mert nem tudom, hogy élek,
vagy azóta is tart az az ítélet,
hogy feküdnöm kell ismeretlen ágyban,

zárt szájjal, végtelen magányban,
és nem mozdítva se kezem, se lábam,
agyamban *ban-ban* ragrímet kongatva,
s a felébredést végleg elmulasztva

aztán az egyik visszajött kacsintva,
hogy ezek hülyék, de ő a jó, a tiszta,
a titkos, nemzeti, beépült,
ma sem felejttem fénylő, kielégült
arcát, ahogy sorolta, miért kell
csínján bánni bizonyos igékkel,
és pluralizmust játszani a néppel,
és legfontosabb szavunk lesz a „mintha”,
de ki ne mondjuk, csak tegyünk úgy, mint ha
mindannyian közmegegyezéssel
ájultunk volna, semmi kényszer
nem kényszerít majd arra, hogy segítsek
azon, ki, íme, rajtam most segített,
és ne higgyem, hogy ő már ezzel számol,
örül, ha egy jó szót ejtek igazáról,

elég lesz, ha néha megnézem, hogy él-e,

ha számít majd a szavak első jelentése

ám ez most már egy *mintha* jogállam
2007 hûvös tavaszában,
nem mozdítom se kezem, se lábam,
másokon röhögnek azok hárman,
én meg itt lent, behunyt szemmel nézem,
hanyatt fektetve deszkámra egészen:
napfény vibrál a rendszer ketrecében,
s ha éltem eddig, ennyit ért az éltem.

APOKRIF ÉNEKEK

I.

azonképpen itt e földön
jegyzetfüzet mintabörtön
sorok drótjában az áram
örtorony a miatyánkban

lélekfogytig ugyanabban
menetelve szakadatlan
védő vádolt vádló védett
és továbbszáll az ítélet

örökli majd lányom fiam
unokáim mindannyian
írva lesz a nagykönyvekben
amit el sem követhettem

II.

kifosztott áldozat
kering a tűz körül
reménye nem maradt
hiába üdvözül

ereje semmi már
párját nem éri el
attól a széltől száll
amit a láng lehel

mázsányi test se más
csak lepkényi korom
színlelt feltámadás
hogy kié nem tudom

III.

nem én halok meg itt
talán inkább önök
a szende mindenség
kívánczik belém

sem kõre koppant fej
sem eltûnõdõ szív
szederjes szájszegély
nem kényszerítheti

hogy nincs mi érdeemes
s fiam indulj tovább
hagyd itt e rothadó
apádat és hazád

nem én halok meg itt
talán inkább önök
tetszettünk volna bár
a forradalmat is

ahogy az írva van
kilencszázvalahány
gyötrelmes tavaszán
a puszta kéz kevés

valami cselt mutass
de álltunk szeppenők
a mikrofon előtt
és ömlött ránk a szenny

tetszettünk volna bár
a várótermi fényt
s a csípős hűgyszagot
örök katarzissá

emelni akkor ott
ne háborogj fiam
nem voltunk annyian
mi mindig kevesen

mi elegen sosem
a vers is épp csak így
segít hogy élni higgy
ha már nem is leszek

csak felkanyargott füst
kertvégi kis halom
te még maradj ha tudsz
neked jut alkalom

a boncmester kezét
lefoghatod akár
talán egy percre is
és visszaszökhettek

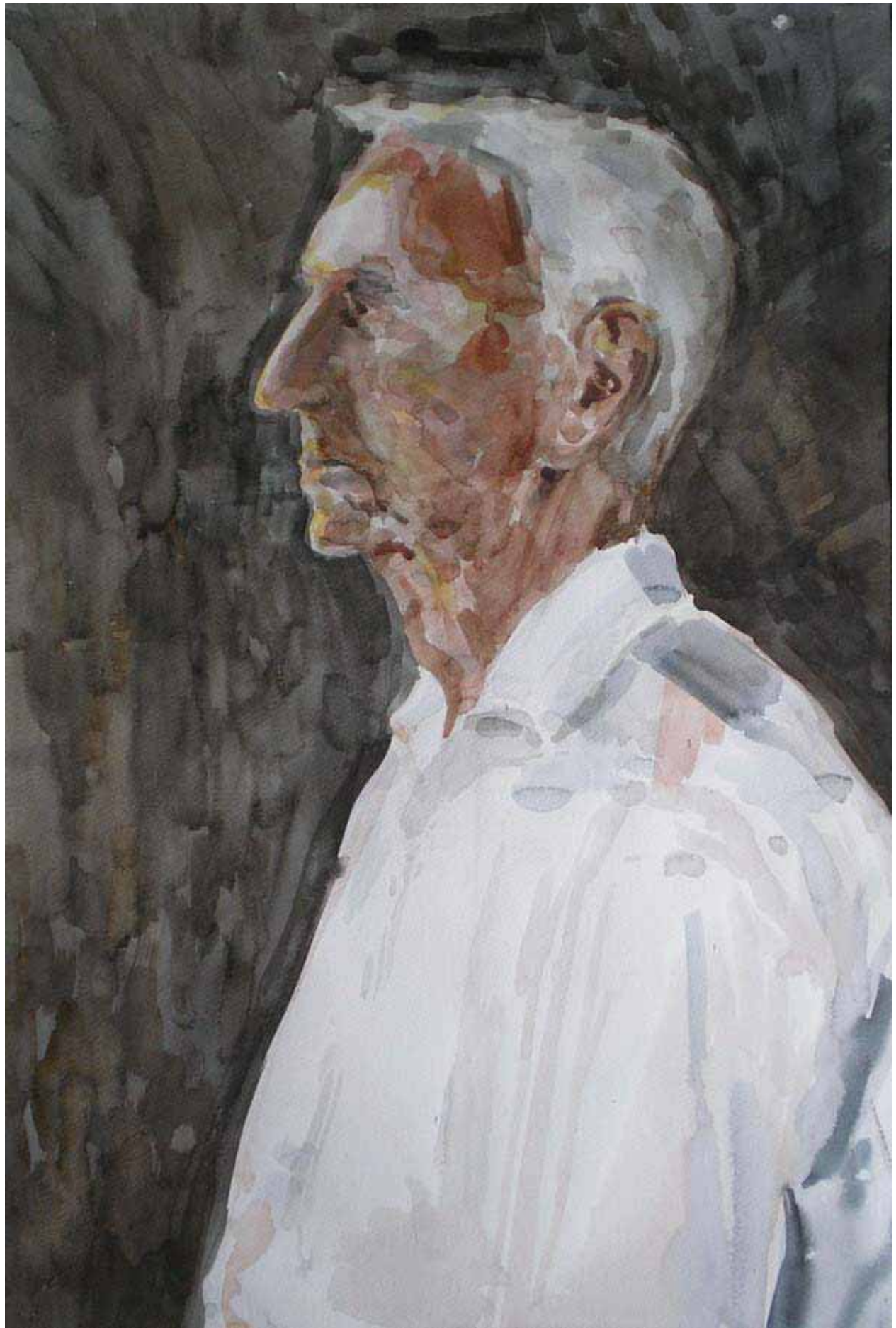
magamnak mondani
a számon vaslakat
mit szétfeszítenek
az utolsó szavak

tetszhettem volna úgy
tetszhettem volna így
tetszettem volna ezt
tetszettem volna azt

írhatnék verseket
lehetnék tetszhalott
feküdnék ébren itt
két téridő között

de menni célszerűbb
tisztább irgalmasabb
mint tudni bárkinek
eltitkolt vétkeit

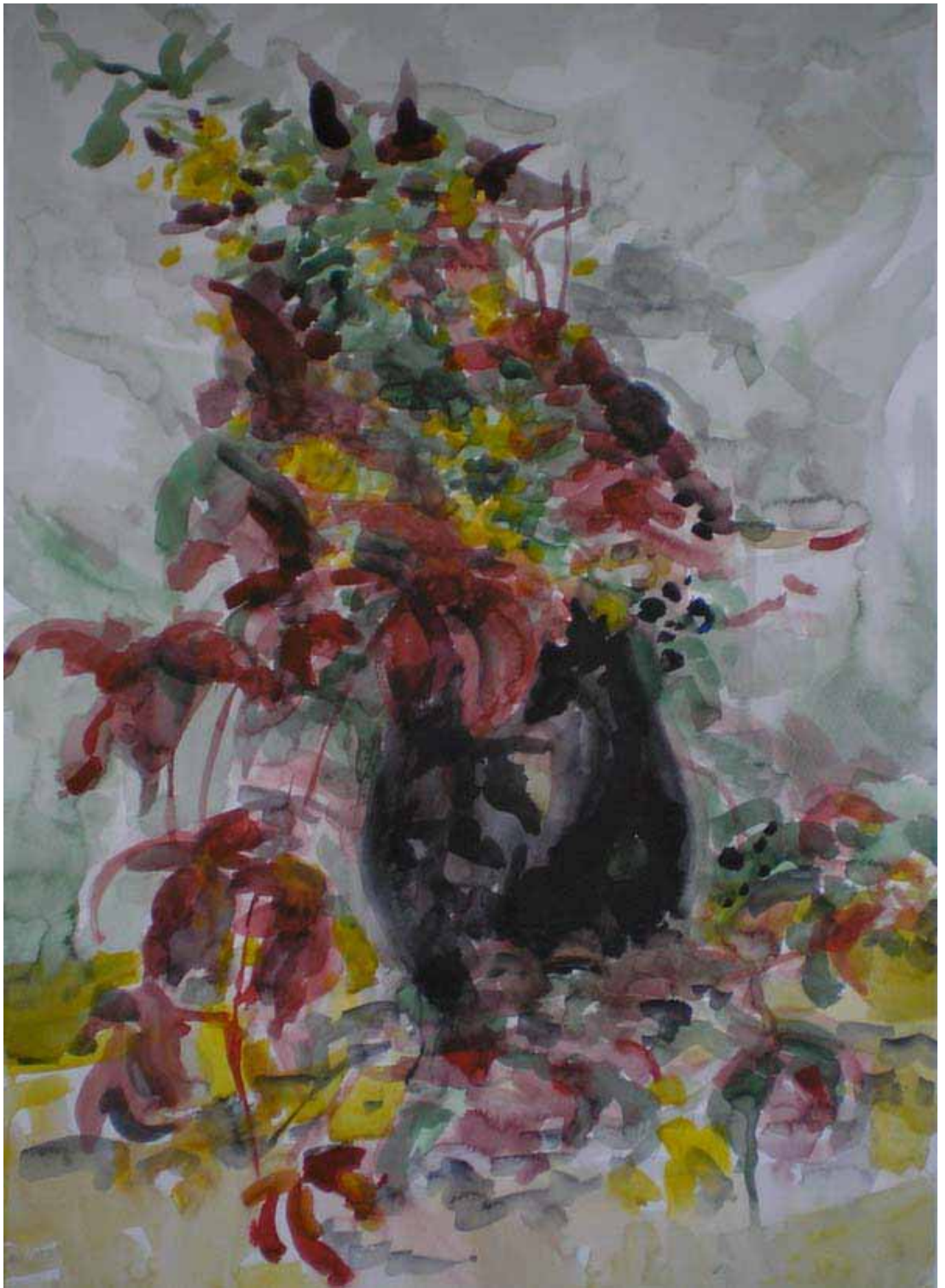
nem én halok meg itt
talán inkább önök
akik kitüntetik
mosolygó gyilkosom

SZÉKÁCS LÁSZLÓ

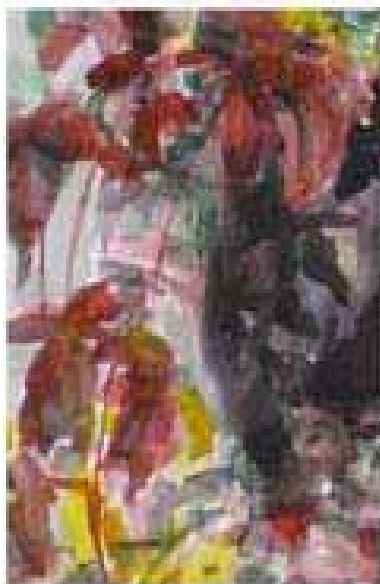
Kenyér(szegés) helyett

istvánságot rég szentelnek
László kezdte itt
mit láthatott
azt biztosan nem
a verejték most mosott leletét
kenyeret nem hoz törvény
adni vissza se
szeget szeggel szegnek
sorminta viharfellegeknek
ülnek a fejeken tornyosodásra
harang félrerángatta a kötelet
nyakasok a földönfutók
jogot akarnak
alkotnak
álmodnak
mányolnak már ezer éve
46-ban engedtek a 48-ból
újat
kötelet a nyakukból
avagy csak faggyúzták
kenyeret nem
keresztel nem díszítenek
koszorúzzák a Dunát
vigye le a sok bullát
csak szó káprázzon
új Alkotmányra
éljen éljen éljen
végre törvénné vesse a futást
mossák gyógyvizek a nyomát
hungaricum
odaát
László gondold át
járjad körbe járd
ég a föld és a birtoklevelek

BESZÁMOLÓK

Július 18-tól augusztus 31-ig Végh Borbála Karolina kiállítását nézhették meg az érdeklődők Ipolyságon, a Simonyi Lajos Galériában. Beszámolóinkban a meghívó, Végh Károly megnyitó beszéde, néhány kép a kiállításról és Végh Borbála Karolina szakmai életrajza szerepel. A Szerk.

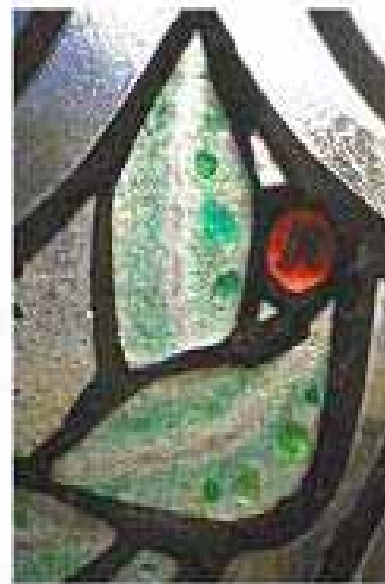

Meghívó

Szeretettel meghívjuk az Ipolysági
Simonyi Lajos Galériába
Végh Borbála Karolina kiállítására.

Megnyitja Dr. Végh Károly irodalomtörténész.
Közreműködik a Medvecukor Jazz Band.

Megnyitó: 2008. július 18. 16 óra
Ipolyság - Sály, Pincék u. 1.

Tisztelt ünneplő közönség!

Végh Borbála Karolina képzőművészeti tanulmányait a budapesti Török Pál utcai Képző- és Iparművészeti Szakközépiskolában végezte üvegműves szakon, Vida Zsuzsa, Ferenczy Noémi-díjas üvegtervező művész növendékeként. Jelenleg Budapesten él. Kiállítását az ELTE Tanítóképző Főiskolája, Rétság városi művelődési központja rendezte meg. Öröm és megtiszteltetés, hogy munkáit itt Ipolyságon a Honti Múzeum és Simonyi Lajos Galéria rendezésében bemutatathatja.

Gyakran sétálok én is fényképezőgéppel a kezemben. A digitális technika beférkőzött mindennapjainkba. Már-már felelőtlenül száz és ezerszámra reprodukáljuk a világot. Ömlenek a képek, futunk, újabb ezer kép, már meg sem nézzük őket, rohanunk, fényképezünk, és nem látjuk a világot.

A jó fotográfia valami egészen más. Felfedez, és valami újat teremt. A legfontosabb itt nem a technika, hanem az, hogy én hogyan látom a világot, mit látok meg belőle, fel tudom-e újra fedezni azt. A kulcsszó a fényképnél nem a látványban van, hanem az alkotóban van. Aki meglát és felfedez, és egyben teremt is egy újabb és újabb valóságot. A lényeg soha nem a technikában, a pixelek számában, hanem az emberben és annak látásmódjában. A lényeg bennem van.

Végh Borbála (Borika) Fény-Képeinek titka az, hogy ő már egy szuverén belső világot teremtett magának. Az, hogy hogyan gondolkodik, mit tart fontosnak. Hogy ezt nekünk bemutassa, persze technika is kell hozzá, de nem ez a legfontosabb. Az eszköz, az alkalmazott média nagyon sokféle lehet: fénykép, üveg, festmény, grafika.

Ekkor már csokorba foghatjuk a látvány egyes elemeit, de az egészet megfejteni úgysem tudjuk: mindenkinek mást- és mást mondhat, újabb és újabb gondolatokat indíthat el. A kérdés már csak az, hogy bennünk milyen asszociációkat indítanak el képei. Egy újabb kiállítás, egy újabb élményvilág már bennünk valósul meg. Végh Borbála képeivel nálam el tudja ezt a hatást élni.

A képek legtöbbször az ellenfényt tör utat magának, átszűrődik a fák lombján, betör az ablakon, megjelenik az a színes üvegek túloldalán. A fény akkor is fontos, ha este van, vagy hajnal, megszűnik, vagy újra éled, kontraszként a sötét harcol vele. Virág, faág fekete háttérrel. Fény, jégvirágon átszűrve, megtörve. Fény akkor is, ha csak ennyi ereje van, hogy valaminek a sziluettjét éppen csak kiemeli és megrajzolja.

Az ipari tájban vonat robog, sínek futnak, daruk emelkednek a magasba. A kompozíció kerül itt a középpontba. A konstruált világ és a természet kontrasztja.

A mikrovilág újabb felfedeznivalót rejt: látványt, faktúrát, ritmust. Szinte festménnyé nemesedik a lecsapódó pára, a lefutó vízcsepp. Itt látszik legjobban beigazolva az, amit mondani próbálok a fényképek kapcsán, hogy ezerféle világ vesz bennünket körül, a sajátos látásmód, az alkotón, az énen átszűrődő újratereztetés teszi képpé azt. Ez a képesség és lehetőség van meg Végh Borbálában. Fény-képet tud teremteni. Szinte minden esztétikumot tud hordozni, ha értő szem meglátja bennük a kép lehetőségét.

Külön érdemes műveinek a kompozícióját megfigyelni: sajátos, egyéni látásmódja itt is megmutatkozik. A fény gyakran középről érkezik, szinte utat tör magának, a sötétség meg körbeöleli azt. Vajon melyik győz? És mintha a horizont is legtöbbször alulra kerülne, fölötté a tér van, a tágasság, a felhők. Az árnyékok is hangsúlyt kapnak ebben a világban, ahogy a macskák indulnak puha lépteikkel...

Az üvegtárgyak felületén is központi szerepet kap a fény. Mintha belülről jönne az. Formái nem távolodnak el nagyon a klasszikus formáktól, de felületkezelésüktől egyéni, sajátos karaktert kapnak.

Festményei, különösen a csendélet kompozíciói, de a tájképek is a fényt és a pasztell melegét hordozzák, még akkor is, ha más-más festési technikát alkalmaz. Öröm, hogy már az emberek is megjelennek itt, a törött karú nő, a fekvő férfi akt. A portrék érezhetően külön-külön emberi sorsokat hordoznak. Egy-egy univerzum az életük. Talán ez a legnehezebb festői műfaj, hisz egy egész életet kell belesűríteni érzékletesen egy arcba.

A kiállítás a mondanivalók sokaságával küzd. Már nem nevezném a tehetség útkeresésének, sokkal inkább a bőség zavarának. Nyílnak még nagyon sokféle ez a világ, ez a látásmód. Ezért is vannak itt, a fotók mellett üvegek, festmények, rajzok. Mind, mind kibontásra, továbbgondolásra való szuverén világ lehet. A közös most bennük az alkotó személye, az ő sokoldalú, már sajátos látásmódot hordozó, valódi kép és formateremtő tehetsége.

Kedves Borika, őszintén várom további kiállításaidat.

Ipolyság, 2008. július 18.

Végh Károly

Nevem Végh Borbála Karolina. Balassagyarmaton születtem, 1985. szeptember 17-én. Édesanyám leánykori neve Szalonnás Karolina. Szüleim egy Nógrád megyei kis faluban, Diósjenőn élnek. Édesapám a Rétsági Városi Művelődési Központ és Könyvtár igazgatója. Édesanyám mezőgazdasági üzemérmény, rokkantnyugdíjas. Nővérem, Zsuzsanna gyógypedagógusként dolgozik Budapesten, tanulásban akadályozott gyermekeket fejleszt. Bátyám, Károly Bécsben él, itt dolgozik informatikusként. Én jelenleg Budapesten élek.

Általános iskolai tanulmányaimat Diósjenőn végeztem. Rajztanárom Dovák B. József segítségével sok rajzpályázaton vettem részt. Ezeken elért főbb eredményeim: A salgótarjáni Arany János Általános Iskola által meghirdetett megyei rajzpályázaton: 1997. I. helyezés, 1998. II. helyezés A Pueri Fabri hont-ípolymenti regionális gyermek-képzőművészeti pályázaton: 1996. II. és III. helyezés, 1997. III. helyezés, 1998. II. és III. helyezés, 1999. III. helyezés. A Nógrád megyei általános iskolai rajzverseny: 1997. dicséret, 1998. fődíj

Az általános iskolában megismerkedtem több más művészeti technikával, mint például a tűzzománc, vagy a linóleumnyomat-készítéssel. 2000-ben felvételt nyertem a Török Pál utcai Képző- és Iparművészeti Szakközépiskolába, üvegműves szakra. Szaktanárnőm Vida Zsuzsanna, rajztanárom Czinder Antal, Szász György, Zsemlye Ildikó, valamint Szély-Varga Géza voltak, illetve rajzórákra jártam Göbolyös Gyulához. Iskolai keretek között több kiállításon szerepeltek munkáim, többek között a Kondor Béla Művelődési Házban, valamint az Iparművészeti Múzeumban.

A középiskolai évek alatt elkezdtem fényképezni. Első önálló fotókiállításom 2005. januárjában volt Nógrád megyében. Ugyanebben az évben Zsolnay dicséretet kaptam egyik üveg cukortartó-sorozatomra. Nagy hatással volt rám a Tihanyi művésztelep, amin minden nyáron részt vettem.

2005. szeptemberétől a Szent István Egyetem Jászberényi Főiskolai Kar tanító szakának hallgatója voltam, ahol rendszeresen dolgoztam az iskola kerámiaműhelyében. 2006. februárjában átjelentkeztem az ELTE-TÓFK tanító szakára, majd egy évvel később óvodapedagógus szakra. Májig ide járok rajzórákra Bálványos Hubához.

Nyaranta résztveszek a szálkai művésztelepeken. 2007 márciusában az ELTE épületében volt látható önálló kiállításom, amelyen főként az ott készült festményeim szerepeltek. 2007 májusában pedig a Rétsági Művelődési Központban nyílt meg Fény-képek című kiállításom, amelyen fényképeim, festményeim és üvegtárgyaim is láthatóak voltak.

„Költészet a mi utcánkban!” – élő Dunakanyar antológia bemutató

Verőcén, a Magyarkúti út 4. számú ház, Ketykó István költő háza előtt került megrendezésre az Expanzió XX. Visszasejtesít háromnapos program keretében a „Költészet a mi utcánkban”, élő Dunakanyar antológia bemutatója.

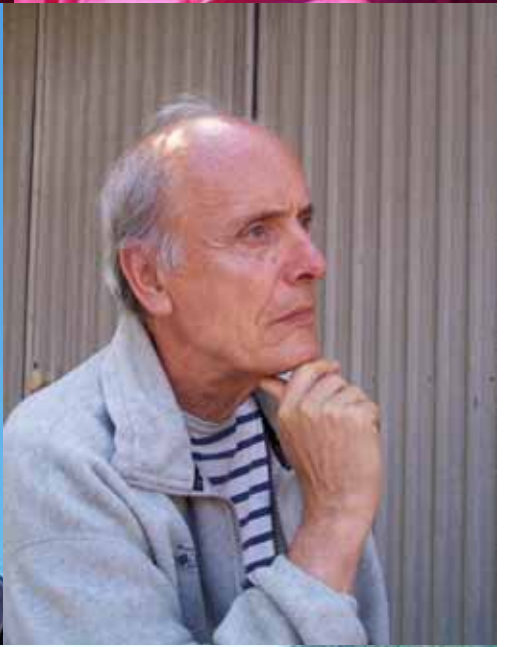
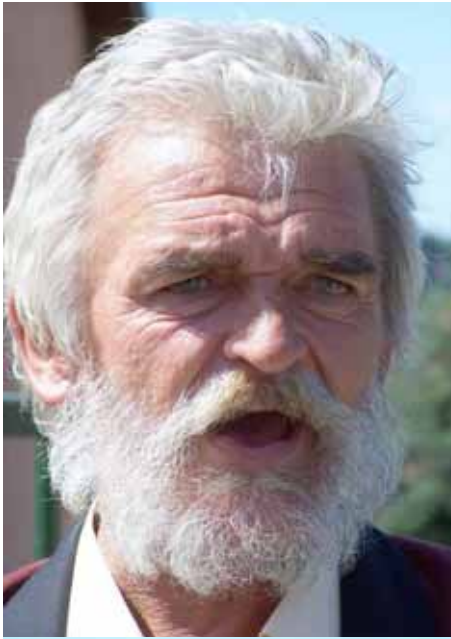
Dobai Márta tekerőlanton régi francia dalokat játszott, altatót, bordalt. Felolvastak: Ketykó István, Karaffa Gyula, Ádám Tamás, Konczek József, Varga Klára, Ruzsvay Balázs, Virágh László, Végh Attila, Péter Péter, Nikodém Mélosz Miklós Barnabás, Polgár Julianna, Németh Péter Mikola.

Kepes Károly, Rózsa Endre, Végvári Vazul, Horváth Ödön költeményeit Zoller Viktória, lévai versmondó adta elő. Pinczinger Dániel és Iván Péter rapper-duó mai, modern változatát mutatta be a költészetnek.

A Gyerekeim és Barátaim zenekar népdalfeldolgozásai – Pantali Lőrinc szaxofon, Szentpál Juhász Salome – ének, Németh Zsófia Nóra – ének, furulya, fuvola, Németh Balázs Kristóf – ütősök – igazán hangulatos keretet adtak a rendezvénynek. (A Szerk.)

AUDITOR

Szávai Attila írása

Bruttó tinatörner

Ha ezt a tizenegyest berúgom gólba, talán újra hinni fog bennem a csapatedző. Régebben azt mondta, jó lábaim vannak, de lehet, hogy másképp értette, mivel elkérte a telefonszámomat és azt mondta, vacsorázzak nála. Pedig én még sehhol máshol nem vacsoráztam, csak otthon, vagy a Galkovicséknál, rokonilag. Bár azt inkább nevezném cirkusznak, mint vacsorának, mert amikor fröcsög ki a rántott hús a Galkovics szájából, miközben részegen mozgalmi dalokat énekel, az azért sok minden, csak nem táplálkozás. Az valami jóval kevesebb.

Erről mindig a szomszéd jutott eszembe, aki vendéglátós zenész és általában teleköpködte tökmaghéjjal a mikrofont. Egyszer nekem kellett mondanom valamit a lagzis népnek a színpadon, nem tudom már mit, talán olyasmit, hogy odakint lopják a benzint a kocsikból, és mikor láttam, hogy tele van tökmaghéjjal a mikrofon, hát csak messziről mondtam bele, nem mertem közelebről, még elkapok valami tökmagos vírust és leshetek.

Lesen pedig nem jó lenni, focista vagyok, aki tiszteli a szabályzást, nem annyira, mint az edzőnk, aki nő. Illetve ez nem biztos, mert eléggé szőrös a lába. Viszont alkatilag nem tudjuk hová tenni. Valahol a férfi és a nő között tart, inkább közelebb az asszonyi mivoltához, vagy ahogy egyszer már megállapítottuk: bruttó tinatörner, balkáni dimenziók és életvitel között. Ha levesszük a járulékos költségeket, marad ez a bányásztermetű szegény balkáni gerle /Streptopelia decaocto/, aki fociedzéseket visít végig. Képzelheted. Baritonos ordításait hallgatva kiváló alátámasztás lehetne valami modern zeneműhöz, betonalap, amire bármit felépíthet a zeneszerző. Nem tudom honnan kukázták ki a jóasszonyt, ezt a jól konzervált baltavirágot, ahogy nevezzük magunk között, de itt van és ő az edzőnk. Mondjuk, ha végignézek a falu idősebb férfinépén, nem kevés, de maximum olyanok jutnak eszembe, hogy öngól, kihagyott ziccer.

Ha ezt a tizenegyest berúgom gólba, talán újra fog bennem hinni a csapatedző, hiába mondta a múltkor edzés közben, mikor önmagunkkal kellett játszani a sportot és állítólag önmagamhoz képest lesen voltam, hogy te pataki galóca, annyi eszed van, mint egy zacskó csipsznek. Bezzeg a kis Galkovics az úgy játszik szerinte, hogy öröm nézni azt is, mikor csak ül a gyerek a fűbe és nézi a kaput alétlan, hogy milyen jó gólokat lehetne csinálni a hálóba. Mindig a kis Galkoviccsal példálódzik, pedig szerintem csak jó ismerőse az apja, erről van szó. Szerintem falábú a srác, suta, mint a satu, csak fontosak a politikai kapcsolatok, az edzőnk meg amúgy is nehezen találja a helyét a világban. Erzsi a neve, és valami rokona a Galkovicséknak. Ki is nézem belőle, nehéz, öblös szaga van és tiszta ránc a bőr a szeme körül. Mintha végigmasírozott volna a fején egy egész csorda szarka, istállónyi szarkapata.

Öregapám mindig mondja, hogy aki nem tud magával mit kezdeni, az előbb utóbb politizálni kezd. Állítólag, ha valaki túlzottan megpolitizálja magában a világot, vagy azt a valamit, ami összeállt benne életté, akkor hamar tönkremegy az ember idegre. Aztán lehet hordani a disznótorost pszichológushoz, ügyvédhez, a gyámügyre, rendőrkapitánynak.

Próbálok koncentrálni, mivel öregapám is itt van a meccsen, köpi a tökmagot a kapu mögött rakásra, hiába mondta neki a nagymama, hogy ne oda álljon, mert a végén még úgy ágyékon rúgják, hogy mehet majd infúzióra. Nagyapa meg mondta, hogy pont azért áll oda a háló mögé, hogy ne kelljen az infúzió. Korábban bárhová állt, tuti, hogy legalább fejen rúgták, vagy a szurkolók eltalálták sőrösüveggel, döglött macskával. A nagyfi valahogy nem látta meg nagyapában a focistát, mindig cikizte a konyhában, hogy te aszott gyöpű kispálya, te szabálytalanság a világ nagy játékában, te lesen levés, kihagyott szabadrúgás, te tökön lőtt sorfal. Az öreg meg csak nézte a döngölt földet és láthatóan nem gondolt semmire.

Meccs előtt megbeszéltem a nagyapával, hogy ha tizenegyest kell rúgnom, majd odaáll a kapu mögé és a fejével megmutatja, hová kell lőjek. Nagyapa a kapus zoknigyűrődéseiből meg tudja mondani, ha nem éri el a bal felsőt, hiába ruganyozik az ugrás előtt, mint valami laprugó. És azt is megbeszéltük, hogy a nagyapa fejét kell majd céloznom, ha jól odarúgom, biztos lehetek a gólban. Nagymamának ezt a részt nem mondtuk el, mert biztos elsózta volna a húslevest, ha megtudja, hogy a nagyapa fejét akarom eltalálni labdával, még, ha háló is van előtte.

Nekem már a plébános is megmondta, hogy focista leszek, vagy mészáros, esetleg vasutas, vagy köszörűs. És mivel nem bírom a vért, pláne a kibuggyanó zsigerek szagát, ahogy kipattannak a hasból, és a vas sincs a véremben, hát csak a foci maradt. És mivel már kisgyerekként is szerettem a tökmagköpködést, nem tehettem semmit a sorsom ellen, beadtam a derekam, meg a jelentkezésem a helyi csapatba. Lehet, hogy már túl sokáig váraкоztatom a tizenegyed ellövését, de meg kell azért rendesen gondolni, hogy hová, merre, mit csinál az ember, főleg az ilyen kényes helyzetekben. A háborúkat sem mindig hirtelen felindulásból alakították, ha jól tudom, ha meg nem tudom jól, hát ez van, csatár vagyok én, nem csataló, hogy mindent tudjak, amit belém rúgnak sarkantyúval.

Be kellene rúgnom ezt a tizenegyest. De mi van, ha nagyapa rosszul mutatja, az orvos is mondta a múltkor a kocsmában, hogy öregember nem varázsceruza. Bár azért remélem, tudja nagyapa, hol áll a feje. Talán, ha köpnék egyet a fűre magam elé, az megzavarná a kapust. Gyerekként mindig kérdeztem, hogy miért köpködnek a pályán a játékosok, de nem tudta nagyapa megmondani, azt mondta mittudomén, majd köpött egyet a fotel melletti virágcserepbe. Talán annyira sok bennük a nyáltermelés, hogy nem bírják tartani. Akkor miért nem raknak a szájukba valami slagot, aztán szivattyúznak ki, öntöznék a pálya melletti bokrokra. Mondjuk így is elég hülyén nézek ki a pálcika lábaimmal, nem még, hogy slag lógjon ki a számból, miközben a kis Galkovicsot szerelem becsúszással. Na... ideje nekifutni.

HÖRÖMPŐ GERGELY

Telihold Diósjenőn

Éjféltájt már kukorékolnak a kakasok,
halkan susmorog a holnapi szél,
az óratorony kifeszített drótfai húrján
sok jóllakott denevérnek zenél.

Teli szájjal, vigyorogva, vidáman néz a Hold,
betelve a látvánnyal, ezüst nyál
csordogál belőle súlytalanul a patakba,
kiben öntudatlan úszik a nyár.

Égbevesző jegenyék közt tündérek táncolnak,
a pincesor mellett agyagbarlang,
ördögös sóhajtozik ott mélyen.
Őrző angyalaik mosolyogva nézik:
ifjúságunk virág lett az égen.

PROGRAM- LINKAJÁNLÓ

1. Tavasszal megrendeztük Szurdokpüspöki Anna-ligetben a Pegazus szárnyain Poéta Pikniket. Most jön a folytatás... Szeptember 26-28. között ugyanott kerül megrendezésre az őszi Piknik, amire ezúton ismét szeretettel meghívunk minden alkotótársat. A táborban kerül majd átadásra a Tavaszi Pikniken elhangzott alkotásokból összeállított antológia is.

Kontra Marika Szvita, a program szervezője.

2. Tóth Petra tisztelettel meghívja Önt és kedves családját 2008. szeptember 4-én, csütörtökön 18 órakor, a salgótarjáni Café Freiben (Salgótarján Fő tér 5.) tartandó festménykiállítására. A kiállítást Dr. Csongrády Béla újságíró nyitja meg. Fellép a Medalion Táncsport Egyesület. A kiállítás egy hónapig megtekinthető.

A Cafe Frei munkatársaitól

Makkai Lászlóval készített riport, és a ReCsaF együttes koncertje itt:

<http://www.tiszavasvaritv.hu/tv.htm>

Magyarországi várakról itt:

<http://mars.elte.hu/varak/terkep+lista2.php>

Az I. Nagyoroszi Gombócfesztivál képei itt:

http://picasaweb.google.hu/eleanorr66/2008_08_09IGOMBCFESZTIVL

Merre jártam, mit csináltam, itt:

<http://www.karaffagye.blogspot.com>

WARNING

VOLFRAM

Koncert

**Nagyoroszi
HEMO-ban**

2008. Szeptember 6.

Sörök és egyéb italok:

Mini Büfé

BELÉPÉS INGYENES!

PÁLYÁZAT

Pályázat - Jókai-díj 2009

A Jókai Közművelődési és Múzeum Egyesület (Rév-Komárom, Szlovákia) és a Falvak Kultúrájáért Alapítvány (Budapest, Magyarország) pályázatot hirdet :

- 1 . Pályázat címe: Jókai – díj
- 2 . A pályamunkák beérkezési határideje: 2008. szeptember 30.
- 3 . A pályázatról:

a) 2009-es évi téma: Beöthy Zsolt, az irodalomtörténész, a közéleti személyiség

b) Pályázni nyomtatásban meg nem jelent munkával – szépirodalmi alkotással, történeti tanulmánnyal, értekezéssel lehet, melynek terjedelme legalább 10 oldal, de nem haladja meg a 45 ezer karaktert, 12-es betűmérettel írva, másfeles sortávolság használata mellett, amelynek közlési jogával a szerző rendelkezik.

c) A pályázat jeligés. A külső borítékra kérjük ráírni: „Jókai – díj, pályázat”. A pályaműhöz külön, zárt borítékban csatolandó szerzőjének neve, lakcíme, e-mail címe, telefonelérhetősége, s nyilatkozata arról, hogy a pályamű nyomtatásban még nem jelent meg. Ezen a borítékon is kérjük feltüntetni a pályázó jeligéjét.

d) A pályázatokat egy nyomtatott példányban, minden oldalon jeligével ellátva és digitális formában, PDF, illetve WORD, CD-n kell benyújtani az alábbiakban megadott címre.

e) A pályázatok értékelésre kerülnek. A pályaművek tartalmi értékelése mellett külön hangsúlyt fektetünk a dolgozatok nyelvi – stílus, stilisztika, helyesírás – színvonalára.

f) Az alapítók a pályázatra érkezett, s a bírálóbizottság által arra érdemes írásokból egy antológia kiadását tervezik.

4. A döntés és értékelés: A legmagasabb értékelést kapott művek közül az alapítók által felkért nemzetközi bírálóbizottság legkésőbb 2009. február 15-ig hozza meg döntését.

5. A Jókai - díj tárgyasult formája Jókai Mór kezének márványlapon elhelyezett festett gipszmásolata, melyhez 30.000.- szlovák korona pénzjutalom társul a bírálóbizottság döntése alapján.

6. Az elismerés 2009. februárjában, Jókai Mór születésnapja alkalmából Rév-Komáromban kerül átadásra.

7. A díjnyertes mű első felhasználási joga az alapítókát illeti.

8. A nem díjazott szövegeket az alapítók nem őrzik meg, s nem küldik vissza.

Levélcím: Jókaiho všeobecnozdelačacie a múzejné združenie - Jókai Közművelődési és Múzeum Egyesület, Valchovnicka 2 (Csapó u. 2), 945 01 Komárno, Szlovákia, vagy Falvak Kultúrájáért Alapítvány 1143 Budapest, Stefánia út 33, Magyarország

E havi számunk szerzői:

Borsi István (Budapest, 1957) Diósjenő,
szellemi szabadfoglalkozású, író

Hörömpő Gergely (Kisvác, 1945 - Kisvác,
2007) református lelkész, költő

Ketykó István (Szügy, 1946) Verőce, nyugdíjas
köztisztviselő, költő

Kovács T. István (Füzesgyarmat, 1935) Vác,
újságíró, író

Móritz Mátyás (Budapest, 1981) Budapest,
író, költő

Péter Erika () Békéscsaba, költő

Pongrácz Ágnes (Balassagyarmat, 1968)
Szanda, tanár, költő

P. Szabó Mária (Budapest) Budapest,
építőmérnök, író

Szajbely Zsolt (Balassagyarmat, 1987) Rétság,
tanuló, költő

Szávai Attila (Vác, 1978) Rétság, író, újságíró

Székács László (Budapest, 1946) Budapest,
nyugdíjas mérnök, költő

Szokolay Zoltán (Budapest, 1956) Budapest,
költő, műfordító

Szőke Mária Magdolna (Nagyvárad, 1970)
Nagyvárad, újságíró, író, költő

Végh Borbála Karolina (Balassagyarmat, 1985)
Budapest, főiskolai hallgató

Végh József mkl. (Diósjenő, 1953) Diósjenő,
helytörténész, művelődési ház igazgató

Végh Tamás (Gödöllő, 1960) Isaszeg,
nyomdász, költő

Impresszum:

Alapító-szerkesztő:
Karaffa Gyula

Helytörténet:
Végh József mkl.

Képzőművészet:
Konczili Éva

Szerkesztőség címe:
2645. Nagyoroszi, Petőfi út 19

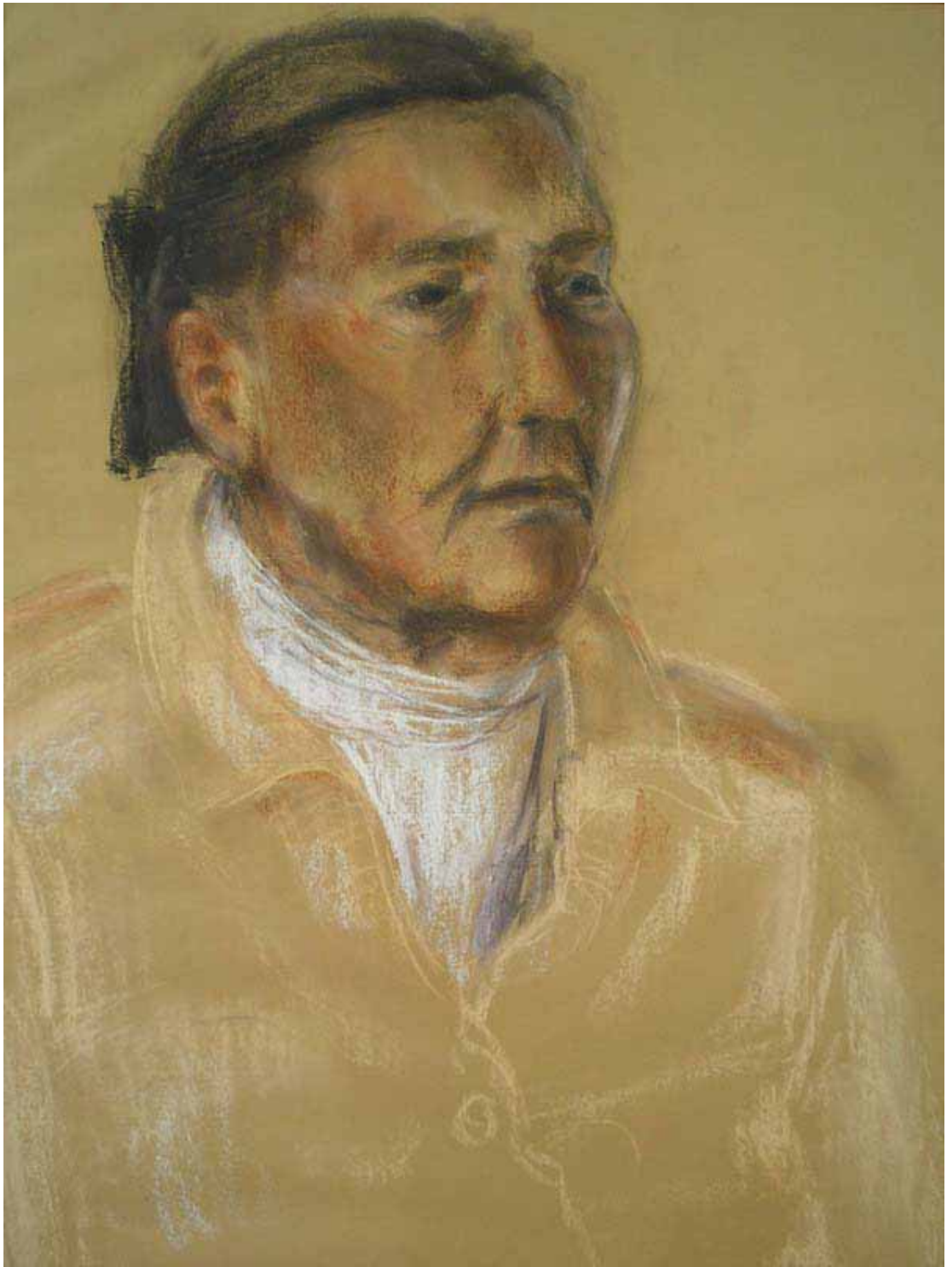
Telefon:
0630-383-5385

Email cím:

karaffagy@freemail.hu

hgev@freemail.hu

**Terjesztés kizárólag PDF
formátumban.**

Végh Borbála Karolina krétarajza